

บทที่ 6

บทสรุปและข้อเสนอแนะต่อการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชน ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด

จากการศึกษาวิจัยการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดซึ่งใช้กรณีศึกษาเครือข่ายประชาคมข้ามung อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย สามารถตอบคำถามในการวิจัยถึง “กระบวนการในการทำงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดโดยการประสานงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนให้เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบรรเทาปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้อย่างไร” โดยผ่านการวิเคราะห์ได้ดังต่อไปนี้

6.1 บทบาทและภารกิจหน้าที่การทำงานของภาครัฐในการทำงานร่วมกับภาคชุมชนและเครือข่าย

บทบาทในการเป็นผู้กำหนดนโยบายหรือกฎเกณฑ์ในการทำงาน

บทบาทของภาครัฐมีความจำเป็นในการเป็นส่วนหนึ่งของแกนนำในการกำหนดนโยบายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น โดยเฉพาะนับตั้งแต่ ปีพ.ศ.2544 แต่เป็นการกำหนดนโยบายในภาพรวมเพื่อสนับสนุนการทำงาน ไม่ใช่การกำหนดนโยบายเพื่อขึ้นนำการปฏิบัติของเครือข่าย

จากการศึกษาวิจัยพบว่ากระบวนการทำงานเครือข่ายที่มาจากความร่วมมือระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนแม้จะเริ่มการทำงานขึ้นมาในช่วง ปี พ.ศ.2542 ซึ่งเป็นการทำงานที่เกิดขึ้นมาจากสภาพแวดล้อมของปัญหาที่เริ่มรุนแรงมากขึ้น อย่างไรก็ตามกระบวนการแก้ไขปัญหายาที่เกิดขึ้นก็เป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป อันเนื่องมาจากปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาเกี่ยวพันกับความมั่นคงผู้มีอิทธิพลและขบวนการผลประโยชน์ที่ซับซ้อน ทำให้บทบาทของเครือข่ายก็ทำงานอย่างหวาดระแวงในความปลอดภัยของคณะทำงาน รวมทั้งค่านิยมกลุ่มผู้เสพ ผู้ค้าและแนวร่วมก็ไม่กล้าเปิดเผยตัวเนื่องจากไม่มั่นใจในสวัสดิภาพของตนเอง และมองเป็นเรื่องไกลตัว ในขณะที่ภาครัฐก็ยังไม่ชัดเจนเรื่องนโยบายมากนัก

บทบาทในกระบวนการทำงานในการแก้ไขปัญหายาเสพติดของเครือข่ายชุมชนดำเนินงานอย่างชัดเจนและมีประสิทธิภาพมากขึ้น เมื่อปี 2544 เป็นต้นมา เมื่อรัฐบาลได้ประกาศนโยบายทำสงครามกับยาเสพติด และได้ใช้คำสั่งสามคำสั่งที่สำคัญอย่างคือ

1) คำสั่งนายกรัฐมนตรีที่ 119/2544 ลงวันที่ 31 พฤษภาคม 2544 เรื่องแนวทางการใช้พลังแผ่นดินเพื่อเอาชนะปัญหาเสพติด

2) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 228/2544 ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2544 ซึ่งกำหนดแผนปฏิบัติการเพื่อเอาชนะยาเสพติด

3) คำสั่งสำนักนายกรัฐมนตรีที่ 31/2546 เรื่องจัดตั้งศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดระดับต่างๆ ทำให้เกิดหน่วยงานเฉพาะกิจใหม่เกิดขึ้นในระดับอำเภอ จังหวัด กองบังคับการตำรวจนครบาล กองทัพภาค 1-4 ทำงานร่วมกันในลักษณะการบูรณาการภายในระดับเดียวกัน

ทั้งสามคำสั่งเปรียบเสมือนการเอาจริงกับการแก้ไขปัญาและการรับประกันความปลอดภัยในการทำงานไม่ว่าจะอยู่ในระดับใด ซึ่งนอกจากการทำงานของเครือข่ายจะเอาจริงกับปัญหาที่เกิดขึ้นแล้วภาครัฐที่ไม่ได้อยู่ในเครือข่ายก็ทำงานอย่างจริงจังในการแก้ไขปัญาในพื้นที่ ทั้งกระบวนการปราบและการป้องกันเป็นการเกื้อหนุนกันอย่างต่อเนื่องอีกด้วย

ซึ่งจะเห็นได้ว่าในกรณีการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือประเด็นอื่นๆที่ไม่เกี่ยวกับความมั่นคงกระบวนการที่รัฐเป็นคนขับเคลื่อนเชิงนโยบายก่อนอาจจะไม่จำเป็น แต่สำหรับประเด็นเรื่องยาเสพติด การที่ภาครัฐกำหนดและประกาศนโยบายที่สนับสนุนการทำงานในการแก้ไขปัญาเสพติดนั้นจากการศึกษาวิจัยนี้เห็นว่าเป็นประเด็นที่จำเป็นในการสนับสนุนและจะได้ใช้นโยบายของภาครัฐเป็นบทบาทนำร่องแนวทางของการทำงานเครือข่าย ไม่ใช่ชนโยบายเชิงปฏิบัติแต่จะเป็นนโยบายที่เพิ่มความมั่นใจในการทำงานของเครือข่ายมากขึ้นในกระบวนการทำงานแก้ไขปัญาเสพติดเพื่อการทำงานของเครือข่ายจะสามารถ ทำงานอย่างเปิดเผย /ให้เกิดความรวดเร็วในการแก้ไขปัญารวมทั้งการเปิดตัวของกลุ่มผู้เสพ ผู้ค้า ตลอดจนการแสวงหาแนวร่วมการทำงานได้อย่างชัดเจนมากขึ้น

การเป็นผู้ควบคุมกำกับดูแลเพื่อให้เกิดการดำเนินงานด้วยความโปร่งใส

จากการทำงานเครือข่ายภาครัฐได้เข้ามาในประเด็นเรื่องงบประมาณและเนื้องาน ซึ่งกลไกของภาครัฐในส่วนขององค์กรที่เข้าร่วมทั้งสำนักงานสาธารณสุขจังหวัด(สสจ.)ผ่านอนามัยตำบล/ป.ป.ส. ภ.5ในกระบวนการทำงานเครือข่ายที่ผ่านมา ได้สะท้อนถึงบทบาทหน้าที่ของภาครัฐในการกำกับและตรวจสอบการทำงานของเครือข่ายให้เกิดความโปร่งใส ในการทำงาน คือการเข้าไปกำกับดูแลเนื่องจากการเป็นผู้สนับสนุนงบประมาณเป็นส่วนสำคัญของเครือข่าย ซึ่งทำให้เข้ามามีบทบาทของการกำกับดูแลการดำเนินงาน สองส่วนคือ

1. ความถูกต้องในการใช้งบประมาณ ให้ตรงตามการใช้หมวดเงินที่เสนอขอจากภาครัฐ และความถูกต้องของลักษณะการใช้เงิน

2. กระบวนการทำงานได้ตามเป้าประสงค์ของงบประมาณ และสามารถตอบสนองถึงการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นตามที่เสนอขอโครงการ

ซึ่งทั้งสองส่วนถือได้ว่าเป็นประโยชน์ในการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือมากกว่าการจับผิดการทำงานและความไม่เชื่อใจ เนื่องจาก

1. เรื่องการใช้จ่ายงบประมาณและการเสนอและการทำสรุปงบประมาณเป็นกระบวนการทางเทคนิคที่ทางเครือข่ายและกลุ่มคนทำงานยังขาดการเรียนรู้ เพื่อให้การทำงานงบประมาณได้ถูกต้องตามข้อกำหนดของหน่วยงานต่างที่สนับสนุน การเข้ามากำกับดูแลและตรวจสอบให้เกิดความโปร่งใสก็เป็นกลวิธีหนึ่งในการสอนการทำงานให้เครือข่าย

2 เป็นเครื่องมือสร้างการยอมรับของภาครัฐในกระบวนการทำงานของเครือข่ายความร่วมมือและชุมชนมากขึ้น ว่าสามารถดำเนินการเองได้และดำเนินงานอย่างถูกต้องภายใต้เงื่อนไขต้องเกิดจากการเชื่อใจและการถ่ายทอดกระบวนการ เทคนิคและองค์ความรู้ที่จำเป็นในการทำงานร่วมกับภาครัฐ โดยเฉพาะภาครัฐที่กำกับดูแลเรื่องงบประมาณและนโยบาย เพราะกระบวนการตรวจสอบความโปร่งใส มีการเชื่อมต่อเป็นทอดๆ ทั้งองค์กรระดับภาค ไปสู่สำนักงานส่วนกลาง และไปตรวจสอบสุดท้ายที่ สำนักงานตรวจเงินแผ่นดิน กระทรวงการคลัง ซึ่งการมีการเรียนรู้ระบบทำงานที่ถูกต้องจะส่งผลถึงการยอมรับและความเชื่อใจในการทำงานในอนาคต

3. เกิดการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกัน ของการทำงานเครือข่ายกับภาครัฐที่ดูแลเรื่องนโยบายและงบประมาณ (ในที่นี้สำหรับเครือข่ายประชาคมข้ามวงพัฒนาหมายถึงสำนักงาน สสจ. และสำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5) ซึ่งเป็นผลทำให้ภาครัฐที่อยู่ในส่วนการกำกับดูแลทั้งนโยบายและงบประมาณได้เรียนรู้อีกบทบาทและมีหนึ่งแนวทางของการทำงานภายใต้เครือข่ายความร่วมมือที่เน้นการทำงานจากชุมชน การสร้างจิตสำนึกและกระบวนการมีส่วนร่วม เพื่อสามารถเชื่อมต่อการประสานงานด้านต่างๆในห้วงต่อไปหรือเพื่อการเป็นบทเรียนสำหรับการขยับงานประเด็นอื่น

ที่สำคัญการเมื่อเกิดกระบวนการเรียนรู้แลกเปลี่ยนระหว่างกันจะเป็นการเข้าร่วมกิจกรรมที่ดี หรือการเปิดเวทีแลกเปลี่ยนที่ดี หรือเข้าไปดูการทำงานที่ดี จะไม่ใช่กระบวนการเรียนรู้เฉพาะตามที่เสนอขอโครงการเท่านั้น แต่จะส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้เพิ่มเติมในส่วนของนอกเหนือโครงการที่เสนอหรือรวมทั้งการทำงานที่มาจากงบประมาณของเครือข่ายเองด้วย สามารถทำให้เห็นอีกหลายมิติการทำงานในเครือข่าย

การเป็นผู้ส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

การส่งเสริมให้เกิดกระบวนการทำงานอย่างมีประสิทธิภาพขึ้น เดิมเดิมในส่วนที่การทำงานเครือข่ายและในระดับชุมชนยังมีศักยภาพไม่ถึง และ ในส่วนที่เป็นศักยภาพของภาครัฐที่

มากกว่าชุมชนในที่นี้วิเคราะห์บทบาทของภาครัฐในการทำงานร่วมกับเครือข่ายได้ สามประเด็น ดังนี้

การส่งเสริมสนับสนุนและการเข้าถึงข้อมูลองค์ความรู้เรื่องเฉพาะที่ชุมชนขาดแคลน เช่น กรณีฐานข้อมูลความรู้เรื่องยาเสพติด สื่อรณรงค์ ที่สะท้อนถึงข้อมูลอย่างละเอียดที่เป็นประโยชน์ในการดึงความสนใจของของมวลชนเครือข่ายและความทันสมัย ที่ไม่สามารถหาได้จากภายนอก สำหรับส่งเสริมการทำงาน ที่ผลิตมาจากหน่วยงานภาครัฐที่ร่วมเป็นภาคี เช่น วิชิตการ์ตูน ละคร เรื่องยาเสพติดต่างๆ แผ่นพับ โปสเตอร์ สื่อวีดิทัศน์ต่างๆ ที่เกินกำลังที่เครือข่ายจะมีศักยภาพในการผลิตและสรรหาเอง

การสนับสนุนในส่วนของบุคลากรที่มีองค์ความรู้เฉพาะเรื่องหรือมีองค์ความรู้ในระดับสูงที่ชุมชนขาดแคลนทั้ง วิทยากรนำกิจกรรม/ให้ความรู้ เจ้าหน้าที่ตรวจหาสารเสพติด การทำงบประมาณ การทำบัญชี ที่ปรึกษาให้แสวงหาแนวทางการทำงานในอนาคต เป็นต้นล้วนเป็นบทบาทที่เครือข่ายยังจำเป็นต้องมีการฝึกฝนเรียนรู้การทำงานและพัฒนาศักยภาพในตัวเองอยู่ และใช้เวลาในการพัฒนาในระยะยาว ซึ่งเป็นบทบาทของหน่วยงานภาครัฐที่ทำงานร่วมกันในเครือข่าย ได้สนับสนุนอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากลักษณะความสัมพันธ์แบบเครือข่าย สิ่งที่สะท้อนคือการมาช่วยการมาร่วมทำงานโดยไม่มีพิธีรีตอง กล่าวคือ ไม่ต้องมีคำสั่ง ไม่ต้องเป็นนโยบาย และไม่ต้องมีหนังสือ ต่อหน่วยงานต้นสังกัด ใช้วิธีปากบอก เป็นเครื่องมือที่สำคัญ แสดงให้เห็นถึงความจริงใจและความเต็มใจในการช่วยกันทำงาน

ส่งเสริมให้เกิดการเชื่อมประสานการทำงานกับเครือข่ายการทำงานลักษณะเดียวกันในพื้นที่ต่างๆ ในเขตแปดจังหวัดภาคเหนือตอนบน(51 เครือข่าย) เพื่อเป็นการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันมากขึ้น รวมทั้งเป็นเวทีกลางให้เครือข่ายได้เกิดความภูมิใจและยืนยันความเชื่อมั่นในวิธีการทำงาน เช่น การประชุม ศตส.ปชช.ภาคเหนือตอนบนหรืองานมหกรรมพลังประชาชน ค ด้านยาเสพติดภาคเหนือตอนบน หรือการประชุมประจำเดือนของเครือข่ายการทำงานในจังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น ซึ่งเป็นบทบาทที่ภาครัฐ(สนง.ป.ป.ส.ภ.5หนึ่งในภาคีความร่วมมือ)มีศักยภาพในการหนุนเสริมการทำงานอย่างต่อเนื่องมากกว่าปล่อยให้ชุมชนหรือเครือข่ายร่วมมือกันทำกันเอง

การเป็นผู้อำนวยความสะดวก/ลดอุปสรรค

ภาครัฐที่ได้เข้าร่วมกระบวนการเครือข่ายได้แสดงออกถึงบทบาทการทำหน้าที่อำนวยความสะดวกให้การทำงานเครือข่ายชุมชน โดยเฉพาะบทบาทในการแก้ไขปัญหาอุปสรรคต่างๆ ให้กับชุมชนอย่างรวดเร็วและทันต่อสถานการณ์ เนื่องจากเป็นปัญหาเรื่องยาเสพติด ซึ่งกล่าวได้ว่ามีอุปสรรคในการทำงานหลากหลาย ทั้ง กลุ่มผู้มีอิทธิพล การไม่กล้าเปิดเผยตัวของผู้เสพ การไม่

ยอมรับของชุมชน การขาดแนวร่วม การแพร่ระบาดอย่างรุนแรงในพื้นที่ การมีกลุ่มผู้ค้ารายย่อยในพื้นที่ การขาดแคลนงบประมาณ ความไม่เอาจริงล้วนแต่เป็นสถานะปัญหาที่เครือข่ายต้องเผชิญ

บทบาทการทำงานของภาครัฐได้เข้ามาอำนวยความสะดวกในการทำงานให้เกิดการขับเคลื่อนงานอย่างต่อเนื่อง ซึ่งสามารถวิเคราะห์บทบาทของภาครัฐในการช่วยอำนวยความสะดวกในการทำงานของเครือข่ายดังนี้

1. ลดอุปสรรคของกลุ่มผู้มีอิทธิพล ผู้เสพที่มีพฤติกรรมเป็นผู้ค้าและกลุ่มผู้ค้าในพื้นที่ ในการข่มขู่สร้างอิทธิพล ต่อการทำงานเครือข่ายซึ่ง ทีมทำงานของ สกอ.สารภีได้เข้ามามีบทบาทในการดำเนินการจับกุม ดำเนินบุคคลกลุ่มนี้ ทำให้ลดความกดดันในการทำงาน
2. ทำความเข้าใจ เนื่องจากชาวบ้านในพื้นที่ยังมีความเชื่อในตัวภาครัฐอยู่มากแต่จะเป็นการทำความเข้าใจร่วมกับแกนนำเครือข่าย ซึ่งภาครัฐได้เข้าไปทำความเข้าใจในสถานการณ์ปัญหาของพื้นที่ ถึงสภาพปัญหาของยาเสพติดเสพติดในพื้นที่ไม่ใช่เรื่องไกลตัว และไม่ใช่เรื่องน่าอายในการเปิดเผยตัวของผู้เสพ รวมทั้งสร้างค่านิยมใหม่ในการแก้ไขปัญหายาเสพติด ในประเด็นผู้เสพเปรียบเสมือนผู้ป่วย ไม่ใช่ผู้เสพเป็นผู้กระทำผิดเหมือนในอดีต ซึ่งชุมชนและหน่วยงานภาครัฐหลายพร้อมเปิดรับการเข้าบำบัด ซึ่งเป็นบทบาทของ อนามัยตำบล ปกครอง ชมส.สกอ.สารภี และเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส.ภ.5

6.2 การทำงานของภาคชุมชนในการทำงานร่วมกับภาครัฐภายใต้เครือข่าย

จากกระบวนการทำงานของเครือข่ายในการแก้ไขและป้องกันปัญหายาเสพติดสามารถวิเคราะห์การทำงานร่วมของภาคชุมชนตามบทบาทหน้าที่และภารกิจที่ชุมชนได้มีการกระทำร่วมกับภาครัฐภายใต้เครือข่ายเพื่อประสิทธิภาพในการบรรเทาการแพร่ระบาดของยาเสพติด ดังนี้

ภาคชุมชนต้องมีบทบาทในกระบวนการริเริ่มการทำงานเครือข่าย

ชุมชนเป็นผู้รับรู้และเป็นผู้ริเริ่มกระบวนการแก้ไขปัญหายาอย่างแท้จริง โดยเฉพาะแกนนำเกิดจากการริเริ่มกระบวนการทำงานของผู้นำชุมชน(พ่อหลวงหมู่8จำลอง ใจมา)และกลุ่มที่เล็งเห็นอันตรายของปัญหายาเสพติดในตำบลขัวมุง(ทีมเฉพาะกิจ/พ่อหลวงหมู่9/10)ที่มีใจในการในการแสดงบทบาทในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยผู้นำและกลุ่มแกนนำของตำบล(กลุ่มคนมีใจ)เป็นกลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ในกระบวนการแก้ไขปัญหายาโดยเฉพาะมุมมองการแก้ไขและป้องกันที่ไม่ใช่มาตรการทำงานของภาครัฐอย่างเดียว โดยมองว่าปัญหายาเสพติดเกิดขึ้นในชุมชนเอง ชุมชนเป็นคนรู้ปัญหาที่ดีที่สุด และรู้วิธีที่จะจัดการกับปัญหายาเสพติดที่เกิดขึ้น เพียงแต่ต้องสร้างจิตสำนึกและดึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน

นอกจากนี้ในบทบาทของทั้งกลุ่มผู้นำของเครือข่ายที่นำโดยพ่อหลวงจำลองและทีมงาน ได้สะท้อนความเข้าใจกระแสความเปลี่ยนแปลงของสังคมภายนอกที่อาจส่งผลกระทบต่อชุมชนได้ เป็นอย่างดี โดยเฉพาะการเปิดโอกาสให้เยาวชนเครือข่าย เห็นได้ชัดในกรณีในกิจกรรมของกลุ่ม เยาวชน ที่เปิดโอกาสให้เยาวชนในเครือข่ายได้มีบทบาท ในการแสดงออก มีการเปิดพื้นที่ให้ เยาวชนได้แสดงความสามารถอย่างต่อเนื่องทั้งการเป็น ดิเจอในรายการวิทยุชุมชน การแข่งขันกีฬา เยาวชนหรือการเป็นพี่เลี้ยงค่าย รวมทั้งส่งเสริมให้เยาวชนในเครือข่ายได้มีปฏิสัมพันธ์กับเยาวชน เครือข่ายอื่นอย่างต่อเนื่อง ทำให้เยาวชนถูกยกฐานะขึ้นมาเป็นกำลังสำคัญของเครือข่ายและมีความ เข้มแข็งพอที่จะรองรับกับความเปลี่ยนแปลงภายนอกชุมชน ผ่านความเข้าใจและการไม่ปิดกั้นของ กลุ่มผู้นำของกลุ่มผู้นำโดยการ ไม่ปฏิเสธสถานการณ์ความเป็นจริง มีความเข้าใจทั้งวัฒนธรรมเดิม ของชุมชนและวัฒนธรรมเมืองผ่านกิจกรรมอันหลากหลายของชุมชน

และที่สำคัญมีความ เข้าใจธรรมชาติของผู้เสพติด ซึ่งเป็นผลให้ผู้นำ/ผู้ก่อการเป็นผู้ที่ ขอมรับของสมาชิกในชุมชน ตัวอย่างที่ชัดเจนคือการมุ่งเน้นการใช้สังคมบำบัดและการมองกลุ่ม ผู้เสพไม่ใช่คนผิด แต่เป็นมุมมองด้วยความรัก ของพ่อแม่ที่เป็นห่วงลูก ที่ไม่สบาย และพร้อมที่จะ ให้โอกาสในการปรับปรุงตัว และสามารถกลับมาอยู่ร่วมกับชุมชนด้วยความไม่แปลกแยกอีกครั้ง

ชุมชนเป็นผู้มีบทบาทในการเป็นแกนนำในการแสวงหาแนวร่วม

เครือข่ายชุมชนมีบทบาทอย่างสูงในการแสวงหาพันธมิตรในการทำงานทั้งพันธมิตร การทำงานที่มาจากชาวบ้านชุมชนเอง และการดึงการสนับสนุนมาจากภาครัฐเองด้วยกลไก การทำงานเชิงสันติวิธีและการทำงานอย่างมีส่วนร่วมผ่านการสร้างจิตสำนึกร่วมกัน การค้นหา ปัญหาจนนำมาซึ่งกลไกการทำงาน และกิจกรรมที่ตรงกับสภาพปัญหาและตรงกับความต้องการ ของชุมชนเครือข่ายอย่างแท้จริง เช่นการปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพด้านภัยยาเสพติด หรือการสืบชะตา ชุมชน หรือการค้นหาปัญหาชุมชนที่ดี ต่างก็เป็นเครื่องมือในการดึงแนวร่วมการทำงานในชุมชน และเป็น การสร้างความเข้าใจในปัญหายาเสพติดต่อชุมชนในอีกมิติหนึ่ง

กลไกการแสวงหาแนวร่วมที่สำคัญทั้งการดึงภาคีชุมชนและพันธมิตรภาครัฐคือการสร้าง ความชัดเจนและภาพลักษณ์ในการแก้ไขปัญหาหายาเสพติด ซึ่งประกอบด้วยความเข้าใจต่อสภาพ ปัญหายาเสพติดที่ชุมชนกำลังเผชิญอยู่อย่างแท้จริงว่าเป็นปัญหาที่ไม่ไกลตัวอีกแล้ว กลุ่มเป้าหมาย ในกระบวนการทำงานที่ไม่ยึดติดอยู่กับกลุ่มผู้เสพหรือผู้ค้าอย่างเดียว แต่จะเป็นการทำงานในเชิง ป้องกันเพิ่มขึ้นเพื่อสร้างแนวร่วมในการเป็นภูมิคุ้มกันในการแก้ไขปัญหาเสพติดในชุมชนผ่าน กิจกรรมที่หลากหลายเชิงสร้างสรรค์และเปิดโอกาสให้คนในชุมชนได้เข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจาก เป็นปัญหาของทุกคนในชุมชน

จะเห็นได้ว่าการแสวงหาแนวร่วมทำให้ได้บุคคลที่เป็นกลุ่มบุคคลที่พร้อมที่จะมีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหา เช่น ทีมงานพ่อหลวงกลุ่มเฉพาะกิจในการแก้ไขปัญหา (ฉก.) อาสาสมัครแจ้งข่าว หรือกลุ่มภาครัฐเช่นอนามัยตำบล ชมส.สกอ.สารภี เป็นต้น และที่สำคัญการเกิดแนวร่วมการทำงานโดยเฉพาะด้านยาเสพติดประการสำคัญก็คือทั้งในส่วนการดำเนินกิจกรรมและการทำงานในขั้นตอนต่างๆเป็นกิจกรรมเชิงสร้างสรรค์ใช้น้ำดีในการไล่น้ำเสีย ซึ่งผู้นำกลุ่มเผชิญหน้าหรือต่อต้านผู้จำหน่ายยาเสพติดจะได้รับการคุ้มครองการทำงานอย่างดีจากปกครองอำเภอและเจ้าหน้าที่ตำรวจในพื้นที่ ทำให้เกิดพลังความเชื่อมั่นในการทำงานด้านยาเสพติดเพิ่มขึ้นเป็นทวีคูณ

บทบาทของชุมชนต้องเป็นกลุ่มแกนในการกระตุ้นการขยายความคิด

บทบาทของชุมชนโดยเฉพาะแกนนำรวมทั้งกลุ่มคนมีใจในช่วงแรกนับตั้งแต่ปี 2542-2544 ได้พยายามชี้ให้ชุมชนเห็นปัญหา และความจำเป็นในการร่วมมือกันแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นทั้งในส่วนของการทำงานอย่างเป็นทางการคือการทำประชาคมในชุมชน หรือการปล่อยให้ชุมชนเรียนรู้ปัญหาที่เกิดขึ้นเองจากสถานการณ์ในชุมชนและ จนนำไปสู่การเกิดการพูดคุยในแบบไม่เป็นทางการ

เป็นผลให้เกิดกลุ่มย่อยต่างๆในการเป็นแนวร่วมการทำงาน ซึ่งการขยายความคิดเครือข่ายใช้กระบวนการเป็นแบบค่อยๆเป็นค่อยไป ในกลุ่มคนที่มีใจ ใช้กิจกรรมเฉพาะด้านในเป็นเครื่องมือในการดึงแต่ละกลุ่มแนวร่วมเข้ามาทำงาน เป็นผลให้เกิดกลุ่มช่วยกันขับเคลื่อนการทำงานต่างเรียงตามลำดับพัฒนาการได้ดังนี้

- 1) กลุ่มแกนนำ (ผู้ใหญ่บ้านหมู่ที่ 8/9/10) และกลุ่มคนมีใจ อนามัยตำบล ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน
- 2) ทีมเฉพาะกิจในการแก้ไขปัญหา (พ่อหลวงหมู่ต่างๆ อสม. พระ ชาวบ้าน)
- 3) กลุ่มการทำงานสนับสนุนจากภาครัฐ(ตำรวจ/ปกครอง/ป.ป.ส.)
- 3) กลุ่มอาสาสมัครแจ้งข่าว(เหยี่ยวข่าว)ชุมชน
- 4) กลุ่มเยาวชนตำบล
- 5) กลุ่มจุดปฏิบัติการเรียนรู้วิทยุชุมชน
- 6) กลุ่ม อสม.

หลังจากที่เกิดกลุ่มย่อยที่มีความตระหนักต่อปัญหายาเสพติด กลุ่มนี้จะมีความตั้งใจอย่างแรงกล้าที่จะดำเนินการแก้ไขปัญหายาเสพติดภายในชุมชน กลุ่มจะหาโอกาสในการสร้างความเข้าใจกับสมาชิกอื่นของชุมชนในทุกโอกาส ทั้งทางตรงและทางอ้อมด้วยกลวิธีต่างๆซึ่ง

กิจกรรมของเครือข่ายจะเกิดผลมากที่สุด เพราะกิจกรรมได้สร้างความมีส่วนร่วมและความภูมิใจให้กับกลุ่มเพื่อเป็นแรงขับเคลื่อนในการทำงานต่อไป โดยเฉพาะเมื่อแต่ละกลุ่มเห็นผลสัมฤทธิ์ในการทำงาน เช่นกลุ่มเหยี่ยวข่าวแจ้งข่าวแล้วภาครัฐนำไปใช้เป็นข้อมูล หรือการปั่นจักรยานเพื่อสุขภาพก็เป็นการขยายสมาชิกจาก 10 คนจนเพิ่มเป็นกว่าร้อยคน หรือการทำวิทยุชุมชนที่มีผลตอบรับมาเป็นอย่างดี

ซึ่งการขยายความคิดบนฐานการทำงานกิจกรรม ดังกล่าวเป็นเครื่องมือที่ทำให้เห็นการทำงานอย่างเป็นรูปธรรม และเกิดผลสัมฤทธิ์ให้เกิดการขยายการทำงานอย่างรวดเร็วรวมทั้งกระบวนการเผยแพร่การทำงานในเครือข่ายและภายนอกเครือข่าย การเป็นวิทยากรให้ความรู้ทั้งกับชุมชนใกล้เคียง(ตำบลสารภี/ตำบลสันทราย/ตำบลท่ากว้าง)หรือหน่วยงานภาครัฐ (ตชด 333/334) ซึ่งให้เครือข่ายชุมชนเห็นภัยของยาเสพติดที่จะเกิดขึ้น ทั้งในระดับบุคคล ครอบครัว และชุมชน เครือข่ายรวมทั้งพื้นที่ใกล้เคียงก็เป็นการต่อยอดกระบวนการทำงานให้ทีมงานมีความเชื่อมั่นและศรัทธาในการทำงานมากขึ้น

จะเห็นได้ว่าการขยายความคิดของเครือข่าย โดยเฉพาะบทบาทของชุมชนมุ่งเน้นกระบวนการขยายฐานความคิดในหลายรูปแบบ การใช้วิธีการบวนการพูดคุยอย่างเป็นทางการผ่านการประชุม หรือการประชุมอย่างไม่เป็นทางการ หรือใช้กระบวนการในการปฏิบัติ เช่นการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง ซึ่งล้วนแต่ส่งผลต่อค่านิยม ความเชื่อและมุมมองที่เปลี่ยนไปในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เป็นมุมมองและกระบวนการเชิงสร้างสรรค์มากขึ้น

อย่างไรก็ตามเป้าหมายของกระบวนการขยายฐานความคิดไม่ได้มีเป้าประสงค์ในการขยายฐานความคิดให้เกิดแนวร่วมของสมาชิกจำนวนมาก แต่เป้าหมายหลักของการขยายฐานความคิดคือการเสริมความเข้มแข็งของจิตสำนึกด้วยองค์ความรู้จากการทำงาน/การดำเนินกิจกรรมที่สม่ำเสมอ และการมีส่วนร่วมที่ได้ความภูมิใจและผลสัมฤทธิ์ในกระบวนการทำงานที่เกิดขึ้น เพราะแกนนำชุมชนและเครือข่ายรวมทั้งพี่เลี้ยง เชื่อว่าการทำงานชุมชนเป็นการต่อสู้เชิงความคิดที่ไม่สามารถใช้เวลารวดเร็วในการทำงานได้แต่ต้องเป็นการค่อยๆสร้างและ เป็นการขยายฐานความคิดทีละเล็กละน้อย เพื่อยับยั้งเป้าหมายความเป็นชุมชนเข้มแข็งในอนาคต

บทบาทการเป็นแกนนำ การดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมและต่อเนื่อง

ชุมชนเป็นแกนนำที่มีบทบาทสำคัญจัดตั้งองค์กรและกลไกในการป้องกันและการแก้ไขปัญหายาเสพติดของชุมชนผ่านการระดมปัญหาและแสวงหาแนวทางร่วมกันจากกลุ่มคนมีใจสู่การทำประชาคมเครือข่าย จนเกิดโครงสร้างการทำงานที่ชัดเจน แต่ถึงอย่างไรในรูปแบบการวางโครงสร้างการทำงาน บทบาทที่สำคัญส่วนหนึ่งก็อยู่ที่แกนนำและเจ้าหน้าที่ภาครัฐเช่นอนามัยตำบล

(องค์กรพี่เลี้ยง) หรือเจ้าหน้าที่ ป.ป.ส.ภาค5 ที่เข้ามาเป็นที่ปรึกษาในส่วนของด้านวิชาการ เพียงแต่ชุมชนเป็นส่วนของการเดินหน้าในกระบวนการทำงานโดยอาศัยความสัมพันธ์อย่างไม่เป็นทางการ

นอกจากนี้ในส่วนของการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องบทบาทของชุมชนก็เป็นแกนนำในการเคลื่อนไหว ทั้งในส่วนของการแก้ไข เช่นการดำเนินการบำบัดรักษาผู้เสพยาเสพติดในชุมชนอย่างต่อเนื่องโดยเฉพาะกระบวนการจิต-สังคมบำบัดที่ใช้ความเข้าใจในครอบครัวและชุมชน ซึ่งภาครัฐเช่นเจ้าหน้าที่อนามัยคอยเป็นที่เลี้ยงอยู่ห่างๆเท่านั้น การหาข่าวสถานการณ์เรื่องยาเสพติดในชุมชน ก็เป็นบทบาทของเหยี่ยวข่าวในชุมชนที่แจ้งเบาะแสให้แกนนำชายหรือเจ้าหน้าที่ภาครัฐ

และจากการดำเนินการของกลุ่มย่อยและกิจกรรมอย่างต่อเนื่องและชุมชนในเครือข่ายได้เกิดความร่วมมือ และรวมตัวกันจัดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดเฉพาะเครือข่าย ตลอดจนร่วมกันให้มีแนวทางการทำงานของเครือข่าย ตลอดจนกลไกการบริหารจัดการ โดยเฉพาะเมื่อชุมชนได้ดำเนินการมาถึงระดับนี้ ส่งผลให้เครือข่ายชุมชนได้มีกิจกรรมเพื่อลดปัญหาเสพยาเสพติด ทั้งการณรงค์ป้องกัน การบำบัดรักษา การฟื้นฟู การเฝ้าระวัง การติดตามดูแลอย่างต่อเนื่องหรือกิจกรรมทางเลือกในระยะเวลาสี่ปีนับตั้งแต่การเริ่มทำงานเครือข่ายอย่างจริงจังเมื่อปี 2544 ซึ่งสามารถสรุปบทบาทของกิจกรรมเหล่านี้ ว่าชุมชนเป็นผู้ริเริ่มและดำเนินการเองทั้งสิ้นผ่านการสนับสนุนและช่วยเหลือของภาครัฐบางส่วน

6.3 การทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพ

สามารถวิเคราะห์ถึงบทบาทภาพรวมและศักยภาพของเครือข่ายภายใต้การทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพยาเสพติดอย่างมีประสิทธิภาพได้ดังต่อไปนี้

1) ความเข้มแข็งของเครือข่ายการทำงาน

ในด้านองค์กรเครือข่าย

พบว่าเครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนามีองค์กรชุมชน ที่มีกลุ่มผู้นำในการทำงานที่เข้มแข็ง มีจิตสำนึก และเอาใจจริงเอาใจกับการแก้ไขปัญหา โดยมาจากหลากหลายภาคีความร่วมมือทั้งภาคชุมชน เช่นกลุ่มพ่อหลวง กลุ่มเยาวชนและในปัจจุบันยังขยายขยายการทำงานเข้าไปครอบคลุม อบต.อีกด้วย และภาคีภาครัฐในการช่วยสนับสนุนการทำงานทั้ง อนามัยตำบล ตำรวจปกครองและ ป.ป.ส.ภาค5 ซึ่งการเกิดขึ้นของจิตสำนึกของกลุ่มคนทำงานเกิดขึ้นมาจากหลายสาเหตุ กระบวนการส่วนหนึ่งมาจาก การรับรู้ถึงปัญหาร่วมกันที่เห็นความเดือดร้อนจากปัญหาที่เกิดขึ้นเอง การกระตุ้นของเจ้าหน้าที่และคำสั่ง(นโยบาย)ของภาครัฐผสมกันไปใน การแก้ไขปัญหาในรูปแบบของ

เวทีเครือข่ายและสามารถขยายจิตสำนึกไปสู่กลุ่มต่างๆหรือชาวบ้านเพื่อดึงให้เข้ามามีส่วนร่วมในการทำงาน

การขยายจิตสำนึกไปยังกลุ่มต่างๆในชุมชนโดยการจัดประชุม ระดมปัญหา เปิดเวทีประชาคมในหลายๆครั้งตลอดจนถึงกลุ่มต่างๆในชุมชนให้เข้ามามีส่วนร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่องก่อให้เกิดการซึมซับในการขยายความคิด สามารถขยายฐานความคิดได้ในหลายๆกลุ่ม เช่น อสม. กลุ่มเยาวชน กลุ่มผู้เฒ่าและครอบครัว ใช้เวลาประมาณถึงสามปีนับตั้งแต่ก่อตั้งเครือข่ายการทำงาน โดยกระบวนการ การทำงานเป็นบทบาทที่ดำเนินงาน โดยกลุ่มพี่เลี้ยง แกนนำเครือข่าย และเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้ามาในพื้นที่ (ตำรวจ ชมส.และอนามัยตำบล)

มีการระดมทุนหรือการช่วยเหลือกันภายในเครือข่าย เพื่อเป็นต้นทุนในการทำงานในช่วงแรก คือการจัดงานบอลล์ของตำบลขัวมุงเพื่อระดมเงินบริจาคโดยมีพ่อหลวงหมู่ 8 และชมรมพ่อหลวงเป็นแกนนำซึ่งได้รับทั้งทุนที่เป็นตัวเงิน แรงงาน กำลังใจ และสำนึกของการช่วยเหลือซึ่งกันและกันของชุมชนเครือข่าย และในการดำเนินกิจกรรมต่างๆในเครือข่ายพบว่าการช่วยเหลือร่วมมือ ทั้งแรงงาน มีการแบ่งบทบาทหน้าที่เพื่อช่วยเหลือกันในการดำเนินงาน การให้กำลังใจ เช่น กรณีจัดค่ายในการอบรมค้นหาแกนนำก็มีการแบ่งบทบาทการทำงานในเครือข่าย โดยกลุ่มแม่บ้านเป็นฝ่ายเตรียมอาหาร พ่อหลวงดูแลความเรียบร้อย กลุ่มเยาวชนเป็นพี่เลี้ยงค่าย วิทยากรมาจากผู้มีความรู้/เจ้าหน้าที่ภาครัฐในชุมชน ผอ.โรงเรียนศรีดอนชัย(พท.เครือข่าย)ให้สถานที่ เป็นต้น.

ชุมชนมีการประสานการทำงานเพื่อขอรับการสนับสนุนในสิ่งที่เครือข่ายขาด เพื่อนำมาใช้ในการทำงานแก้ไขปัญหา จากภายนอกและภายในชุมชน อาทิเช่น โรงเรียนในพื้นที่ อนามัยตำบล อบต. ตชด 333/334 สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5 ตำรวจ(ชมส. สกอ.สารภี) เป็นต้น ทั้งในด้านทุน วิชาการความรู้ การแนะนำส่วนการบริหารจัดการและกำลังใจ เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตามบทบาทการประสานงานจะดำเนินงานอยู่ในระดับปฏิบัติการ มากกว่า การประสานงานยังไม่เข้าถึงกลุ่มกระบวนการในด้านบริหารและนโยบายของภาครัฐ

กิจกรรม

พบว่าเครือข่ายการทำงาน ในตำบลขัวมุง(10 บ้าน)มีกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งที่สามารถตอบสนองการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นโดยตรงและกิจกรรมการป้องกันหรือกิจกรรมเพื่อลดความเสี่ยงในการแพร่ระบาดของปัญหาสุขภาพจิต เช่นสภาผู้เฒ่า จิต-สังคมบำบัด การฟื้นฟูจิตใจ การเกิดอาสาสมัครแจ้งข่าว(เหยี่ยวข่าว) กิจกรรมการศึกษาดูงาน กิจกรรมค่ายเยาวชนและครอบครัว กิจกรรมการปั่นจักรยาน กิจกรรมการเดินแอโรบิกเพื่อสุขภาพในกลุ่มผู้สูงอายุ และกิจกรรมที่เสริมความสามารถให้องค์กรเครือข่าย เช่นการประชุมแกนนำ การถอดความรู้และสรุปบทเรียน ซึ่งเป็นกิจกรรมที่มาจากความร่วมมือของสองภาคี(รัฐและชุมชน)

และจากการดำเนินกิจกรรมที่หลากหลาย ทำให้เครือข่ายมีประสบการณ์และมีบทเรียนจากการทำกิจกรรม และเกิดการเสริมสร้างความสามารถในการทำงานในการคิดค้นและปรับปรุงการทำงานให้มีคุณภาพมากขึ้น อาทิเช่น พบว่าการที่ส่งผู้เสพเข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลหรือหน่วยงานภายนอก ไม่ใช่แนวทางที่ถูกต้องเสมอไป บางคนก็ไม่กลับเข้าสู่ชุมชน บางส่วนก็ไม่สามารถอยู่ร่วมกับชุมชนได้ จึงมีการใช้กระบวนการจิตสังคมบำบัดโดยเน้นความเข้าใจของคนในครอบครัว และการสร้างการยอมรับในชุมชน ซึ่งผลจากการดำเนินกิจกรรมสามารถแก้ไขปัญหาของกลุ่มผู้เสพในระดับหนึ่ง แต่เครือข่ายก็มีข้อค้นพบว่า การทำงานไม่สอดคล้องประสานทำความเข้าใจกับภาครัฐในช่วงแรกเท่าที่ควรเนื่องจากภาคเครือข่ายดำเนินการไประดับหนึ่งก็ตรงกับช่วงประกาศสงครามกับยาเสพติดของภาครัฐ ทำให้เกิดกระบวนการสองส่วนในเครือข่าย ทั้งด้านสร้างสรรค์และด้านการปราบ ทำให้ด้านเครือข่ายต้องหยุดชะงักลงจนมาตรการของภาครัฐลดน้อยลง แต่ก็สามารถอยู่ในระดับที่ควบคุมสถานการณ์ได้

การพึ่งตนเอง

ในเครือข่ายการทำงานพบว่าในประเด็นเรื่องการพึ่งตนเอง เครือข่ายไม่มีการจัดตั้งกองทุนด้านเงินทุนโดยเฉพาะเพื่อการแก้ไขปัญหายาเสพติด และยังไม่ได้คิดดำเนินการ เนื่องจากวิธีคิดการทำงานเรื่องยาเสพติด ในความคิดของกลุ่มชาวบ้านที่เป็นแนวร่วมส่วนมากยังมองว่าปัญหายาเสพติดเป็นปัญหาเฉพาะกิจและในส่วน of เครือข่ายก็มองว่าเป้าหมายหลักในการแก้ไขปัญหายาเสพติดคือการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งซึ่งมีหลายเรื่องเข้ามาเกี่ยวข้องมากกว่าเรื่องยาเสพติด เช่น เรื่องเกษตร(ราคาลำไย)เรื่องระบบสาธารณสุขปลอดภัยภายในชุมชน เป็นต้น

แต่ในกระบวนการทำงานด้านยาเสพติดของเครือข่ายก็สามารถระดมเงินทุนภายในเครือข่ายในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดได้ เพื่อดำเนินกิจกรรมในแต่ละครั้ง แต่ยังมีทุนอีกด้านหนึ่งซึ่งเครือข่ายมีอยู่ค่อนข้างสูง คือทุนทางสังคม(social capital) ได้แก่ทุนแห่งความร่วมมือ การช่วยเหลือกันและทุนในส่วนของการสะสมประสบการณ์ในการทำงานการดำเนินกิจกรรมในประเด็นต่างๆ รวมทั้ง การที่มีกลุ่มคนทำงาน เหล่านี้ถือว่าเป็นทุนทางสังคมที่เครือข่าย ทั้งในส่วน of ชุมชนและภาครัฐสามารถนำมาใช้ในการทำงานแก้ไขปัญหายาเสพติดและเรื่องอื่นๆในอนาคต ซึ่งสามารถสะท้อนความสามารถในการพึ่งตนเองของชุมชนได้มาก โดยสรุปในเรื่องทุนที่เป็นตัวเงินนั้น เครือข่ายอาจมีไม่มาก และยังขอการรับการสนับสนุนจากแหล่งต่างๆเป็นทุนที่ใช้แล้วหมดไปไม่มีกองทุนเรื่องยาเสพติด แต่เมื่อเกิดปัญหาซึ่งชุมชนจะต้องรวมตัวกันเพื่อแก้ไขปัญหานั้น ชุมชนสามารถระดมทุนภายใน ทั้งด้าน แรงงาน อาหาร สถานที่ กำลังใจ หรือที่เรียกว่าทุนทางสังคมหรือทุนทางวัฒนธรรมได้มากกว่า

ความยั่งยืน

ความยั่งยืนของการดำเนินงานเพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดในเครือข่ายพิจารณาใน สามประเด็นสำคัญ ได้แก่การที่ชุมชนมีกระบวนการเรียนรู้ในการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด /การเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับการทำงานในพื้นที่อื่นหรืออาจจะเป็นเครือข่ายการเรียนรู้ และประเด็นที่สามการสร้างกลุ่มคนรุ่นใหม่ขึ้นมาสานต่อการทำงานของเครือข่าย

ในประเด็นการกระบวนการเรียนรู้ของเครือข่ายในการแก้ไขปัญหายาเสพติดพบว่าในเครือข่ายและชุมชนตลอดจนภาครัฐที่เข้ามาทำงานมีกระบวนการเรียนรู้การป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด กล่าวคือ แกนนำ กลุ่มเฉพาะกิจ กลุ่มเยาวชน เหยี่ยวข่าว ชมส.สกอ.สารภี อนามัยตำบล รวมถึงชาวบ้าน ผู้ที่เคยเสพยาและครอบครัว สามารถถ่ายทอด ประสบการณ์ การแก้ไขปัญหายาเสพติดของเครือข่าย ตั้งแต่พัฒนาการ สถานการณ์ของปัญหา การระดมความร่วมมือในการทำงาน กิจกรรมต่างๆ รวมทั้งการเฝ้าระวัง หรือการเปิดโอกาสให้กลุ่มเสพยาได้อยู่ร่วมกันในชุมชน ซึ่งสามารถถ่ายทอดผ่านบทเรียนสำคัญๆที่ชุมชนและเครือข่ายเคยประสบมาในรูปแบบของวิถีชาวบ้านมากกว่าการเล่าเรื่องทางวิชาการ นอกจากนี้แกนนำและกลุ่มภาครัฐที่เข้ามาสนับสนุนการทำงานจะสามารถวิเคราะห์ถึงจุดแข็งและจุดอ่อนรวมถึงบทเรียนสำคัญ สำหรับการวิเคราะห์เพื่อนำสู่การปรับปรุงและพัฒนาการทำงานให้ดีขึ้น รวมทั้งกลุ่มแกนนำเหล่านี้สามารถขยายผลในการเป็นวิทยากรได้อีกด้วย

ประเด็นการเป็นเครือข่ายกับพื้นที่อื่นๆ พบว่าเครือข่ายมีประสบการณ์ในการเข้าร่วมในเวทีแลกเปลี่ยนเรียนรู้ มีการประยุกต์ใช้ประสบการณ์จากเครือข่ายอื่นๆมาปรับปรุงงานของเครือข่ายของตนเอง เช่นการเข้าร่วมกิจกรรมแลกเปลี่ยนกับเครือข่ายกลุ่มเยาวชนดาวในฝันทำให้เกิดการเรียนรู้กระบวนการทำงานเพื่อนำมาประยุกต์กับการทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนตำบลวังมุง เช่นการส่งเสริมอาชีพ การฝึกแกนนำเยาวชนเป็นต้น. นอกจากนี้ยังมีการเข้าร่วมกิจกรรมกับภาคีอื่น เช่นเข้าร่วมเวทีประชุมเครือข่ายชุมชนการทำงานยาเสพติดจังหวัดเชียงใหม่และเครือข่ายชุมชนในภาคเหนือเพื่อการเรียนรู้ และร่วมทำกิจกรรมกับเครือข่ายด้านเด็กและเยาวชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติดกับเครือข่ายเด็กและเยาวชนจังหวัดเชียงใหม่และลำพูน

การสร้างกลุ่มคนรุ่นใหม่ในการสานต่อการทำงาน เครือข่ายประชาคมวังมุงพัฒนามีแนวทางการสร้างกลุ่มแกนนำเพื่อทดแทนการทำงานของแกนนำรุ่นเดิม โดยเครือข่ายมุ่งไปที่การทำงานของสองกลุ่มสำคัญคือ ด้านที่หนึ่งกลุ่มเยาวชนเครือข่ายได้ค้นหาแกนนำกลุ่มเยาวชนเพื่อเป็นทีมงานในการดำเนินกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นวิธีให้คนมีใจในการทำงานได้แสดงตัวออกมา ซึ่งปัจจุบันก็มี คุณสุวิสา สุวรรณเลิศ(พี่สา) ก็เป็นหนึ่งในตัวอย่างแกนนำด้านเยาวชนที่เป็นกลุ่มแกนนำรุ่นใหม่ที่กำลังมาช่วยงาน

ด้านที่สองเครือข่ายพยายามการยกระดับการทำงานของกลุ่ม อสม.ขึ้นมาเป็นแกนนำที่สำคัญเนื่องจากปัจจุบัน อสม.ได้ช่วยเหลืองานอนามัยตำบลอยู่แล้วและลงคลุกกับพื้นที่อยู่ตลอดเวลา ทำให้เครือข่ายมีแนวทางในการพัฒนาศักยภาพของกลุ่ม อสม.ให้เป็นแกนนำด้านยาเสพติดต่อไปโดยวางแนวทางการทำงานให้ อสม.หนึ่งคนรับผิดชอบดูแลเฝ้าระวังในสิบครัวเรือน

แต่อย่างไรก็ตามกระบวนการสานต่อบุคลากรที่เข้ามาทำงานนั้นทางเครือข่ายมีความเป็นห่วงในส่วนของภาครัฐที่เข้ามาดำเนินงานสนับสนุนการทำงานในชุมชนเนื่องจากการทำงานของเจ้าหน้าที่ภาครัฐที่เข้ามาทำงานส่วนหนึ่งเข้ามาด้วยใจและมาในฐานะของคนที่อาศัยอยู่ในพื้นที่ แต่ส่วนหนึ่งเข้ามาด้วยบทบาทหน้าที่ ที่เครือข่ายเข้าไปต่อเชื่อม เช่น สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5 ที่เข้ามาสนับสนุนด้านนโยบายและงบประมาณ ซึ่งถ้าในกรณีที่สำนักงาน ป.ป.ส.ภาค 5 ไม่มีการสานต่อด้านนโยบายและงบประมาณนี้ ก็เป็นผลให้การทำงานที่เชื่อมกันตลอดมาไม่ต่อเนื่องหรือขาดไปได้ แต่เครือข่ายก็วางแนวทางในระดับต่อไปในการมุ่งพัฒนาระดับให้เป็นเครือข่ายการทำงานชุมชนเข้มแข็งโดยให้ชุมชนเป็นหลักและจะคอยลดบทบาทการพึ่งพาภาครัฐลง เป็นกระบวนการในขั้นต่อไปเพื่อแสดงความพร้อมและพัฒนาการของชุมชนในอนาคต

6.4 ข้อสังเกตที่ได้จากการศึกษาวิจัย

ทุนงบประมาณ

จากการศึกษาวิจัยในประเด็นทุนงบประมาณการทำงานเครือข่ายนั้นมีที่มาจากสองแหล่งที่สำคัญคือหน่วยงานภาครัฐภายนอกชุมชนและทุนจากการระดมของชุมชน ข้อสังเกตที่ค้นพบคือการไม่มีการจัดตั้งกองทุนของเครือข่ายเพื่อเป็นงบประมาณการทำงานด้านการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดอย่างต่อเนื่อง โดยไม่ต้องพึ่งพิงจากหน่วยงานและแหล่งทุนสนับสนุนอื่นใด จากข้อสังเกตดังกล่าวสามารถสะท้อนมุมมองการทำงานของเครือข่ายได้ถึง

ความตั้งใจในการพัฒนาเป็นการทำงานประเด็นยาเสพติดอย่างยั่งยืน ซึ่งแสดงว่าเครือข่ายไม่ได้คาดหวังหรือมุ่งมั่นที่จะทำงานในประเด็นยาเสพติดตลอดไป ปัจจัยสาเหตุจากการวิเคราะห์สามารถมองได้ว่าประเด็นยาเสพติดเป็นประเด็นความมั่นคงและเป็นประเด็นที่เกี่ยวข้องพันและหล่อหลอมต่อสวัสดิภาพของคนทำงานเครือข่าย ส่งผลให้เมื่อปัญหายาเสพติดบรรเทาลงเครือข่ายรวมถึงความสนใจของชุมชนจึงหันเหไปสนใจประเด็นอื่นๆแทน นอกจากนี้ยังไม่ต้องการให้เกิดการตกอัมภาพที่เลวร้ายใดๆในอดีตของพื้นที่ชุมชน

เช่นกรณีทางอำเภอสารภีจะทำการตรวจกลุ่มผู้เคยเสพยาในช่วงกลางปี พ.ศ.2547ตามนโยบายการประกาศสงครามกับยาเสพติดในช่วงที่สาม ชาวบ้านและกลุ่มญาติพี่น้องก็แสดงความ

ไม่พอใจที่จะมีการตรวจซ้ำเพราะเท่ากับเป็นการตอกย้ำกลุ่มผู้เคยเสียให้มีภาพติดตัวอยู่เสมอ แม้กลุ่มคนกลุ่มนี้จะกลับตัวและประกอบอาชีพสุจริตก็ตาม

อย่างไรก็ตามการไม่มีกองทุนด้านการทำงานเรื่องยาเสพติดอย่างจริงจังในพื้นที่ เครือข่ายต่างๆที่มีกระบวนการและโครงสร้างการทำงานมาอย่างต่อเนื่อง อาจกระทบต่อการทำงาน แก้ไขปัญหาเสพติด กรณีที่ยาเสพติดกลับมาแพร่ระบาดในพื้นที่เครือข่ายอีกครั้ง ซึ่งเป็นเงื่อนไข ปัจจัยที่ทำให้กระบวนการทำงานล่าช้า ซึ่งจากประสบการณ์การทำงานปฏิเสธไม่ได้ว่าในส่วนของ งบประมาณนั้นถือว่าเป็นส่วนหนึ่งในกระบวนการทำงาน ที่ทำให้เกิดความรวดเร็วในการทำงาน เป็นอย่างยิ่ง

แต่ในขณะเดียวกันด้วยประสบการณ์ในการทำงาน องค์ความรู้และทุนทางสังคมที่มีเป็น ผลให้แม้มีกระบวนการทำงานด้านยาเสพติดจะทำเพียงช่วงระยะเวลาหนึ่งแต่ก็เป็นทุนที่สำคัญที่จะ คงอยู่กับกลุ่มคนทำงาน ซึ่งเป็นทุนที่ไม่ต่างอะไรกันและยังมีความสำคัญมากกว่าทุนด้าน งบประมาณ รวมทั้งจะเป็นทุนที่จะทำให้เครือข่ายขยับงานไปสู่ประเด็นอื่นๆอย่างมั่นคงด้วย

เพียงแต่ว่าเครือข่ายจะเอาองค์ความรู้ที่ได้จากการทำงานทั้งภาครัฐและชุมชนไป ประยุกต์ใช้อย่างไรกับกระบวนการทำงานอื่นๆ ได้อย่างไรซึ่งต้องเป็นข้อที่พิสูจน์กันต่อไป

เครือข่ายประชาคมข้ามมุ้งกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ข้อสังเกตจากการศึกษาวิจัยมีข้อค้นพบถึงกระบวนการปฏิสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายและ องค์การบริหารส่วนตำบลข้ามมุ้ง(อบต.) ซึ่งจากการทำงานไม่ได้สะท้อนถึงความร่วมมืออย่างเป็นทางการในกระบวนการทำงาน ขาดการบูรณาการอย่างเป็นทางการในส่วนของการดำเนินงานงบประมาณ และนโยบายตามแผนการดำเนินงาน แต่ในขณะเดียวกันพบว่าเกิดการเชื่อมกันอย่างไม่เป็นทางการ อย่างต่อเนื่อง ทั้งในช่วงที่สถานการณ์มีความรุนแรง(พ.ศ.2544-2546)และในช่วงการเฝ้าระวัง (2547-2548) ได้เกิดการช่วยเหลือเกื้อกูลกันทั้งสองฝ่ายอย่างต่อเนื่อง ทั้งข้อมูลข่าวสาร สถานการณ์ ในชุมชน กำลังใจ ความช่วยเหลือด้านอุปกรณ์สถานที่ ที่อบต.มีความพร้อมในการให้ความสะดวก

ในขณะที่ส่วนหนึ่งพบว่า ในประเด็นเรื่องการทำงานยาเสพติดอย่างเป็นทางการ ทาง อบต.ข้ามมุ้งก็มีการเคลื่อนงานในส่วนขององค์กรอยู่อย่างสม่ำเสมอตามแผนงานของ อบต.เป็น เอกเทศของตนเองไม่ยุ่งเกี่ยวกับเครือข่าย ซึ่งวิเคราะห์ปัจจัยหลักที่ทำให้ต่างฝ่ายต่างดำเนินงานนั้น มาจาก

1. ประเด็นเรื่องการจัดกรงบประมาณ ขาดการบูรณาการระหว่างองค์กรส่วนท้องถิ่น กับเครือข่าย ซึ่งการขาดการบูรณาการเรื่องงบประมาณเพื่อการทำงานไม่ใช่การไม่มีจิตสำนึกร่วม ของคนในชุมชนหรืออยากเกิดการแข่งขันกันทำงานแต่เนื่องมาจากความเข้มงวดในระเบียบ และ กฎข้อบังคับในกฎหมายที่ไม่เอื้อต่อการเชื่อมงบประมาณให้เป็นเนื้อเดียวกัน เนื่องจากงบประมาณ

ยาเสพติดอยู่ในหมวดของเงินอุดหนุน(ทั่วไป) ที่เปิดกว้างให้หน่วยงานต้นสังกัดทำกิจกรรมอะไรก็ได้ในพื้นที่ เพียงแต่ยังไม่เปิดกว้างให้เกิดการจัดสรรงบประมาณลงในองค์กรอิสระอื่นๆ ทำให้โอกาสที่งบประมาณของ อบต.จะถูกถ่ายโอนสู่เครือข่ายหรือองค์กรอื่นมีความเป็นไปได้ค่อนข้างยาก

2. คำนิยมการทำงาน และเงื่อนไขระยะเวลาการทำงานของเครือข่าย เนื่องจาก อบต.เป็นหน่วยงานภาครัฐที่ถูกจำกัดในกระบวนการทำงานด้วยระยะเวลาและกรอบนโยบาย แต่ในขณะที่เครือข่ายใช้วิธีการทำงานตามความสะดวกของชาวบ้านและไม่มีกรอบระยะเวลาการทำงานที่ตายตัว เป็นผลให้ อบต.ต้องเร่งการทำงานให้ตรงกับเงื่อนไขต่างๆที่ถูกกำหนดมา เป็นผลให้กระบวนการแก้ไขปัญหาเสพติดของ อบต.ไม่สามารถลงลึกถึงกระบวนการต่างๆอย่างแท้จริง ทั้งการทำประชาคม การค้นหาปัญหา การจัดเวทีระดมความคิด การจัดกิจกรรม การสรุปบทเรียน เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดเป็นการทำงานที่ต้องใช้ระยะเวลาการทำงานอย่างต่อเนื่อง แต่ในขณะที่ อบต.ไม่สามารถทำได้ ส่งผลให้กระบวนการทำงานของ อบต. จึงเป็นการจัดกิจกรรมเพียงชั่วคราวชั่วคราว ทำแล้วจบไม่ต่อเนื่อง เช่น แข่งกีฬา แข่งร้องเพลง เป็นต้น จากกระบวนการทำงานดังกล่าวของ อบต. ไม่สามารถบ่งบอกถึงผลสัมฤทธิ์ที่แท้จริงจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นได้มากเท่าไร นอกจากการใช้งบประมาณให้ถูกต้องตามหมวดและตรงตามระยะเวลาเท่านั้น

จากข้อสังเกตทั้งสองประการได้สะท้อนให้เห็นถึงจุดบกพร่องของการทำงานแก้ไขปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในพื้นที่ตำบลขัวมุง ในเรื่องการปฏิสัมพันธ์ระหว่าง อบต.กับเครือข่ายประชาคม โดยเฉพาะความสัมพันธ์ที่ อบต.เป็นตัวตั้งในการทำงาน บทบาทการเชื่อมกับเครือข่ายนั้นมีความเบาบางและไม่ชัดเจนทั้งในส่วนของการใช้งบประมาณและกรอบนโยบายที่แทบไม่มีการปฏิสัมพันธ์กันแต่อย่างใด

แต่เหนือสิ่งอื่นใดไม่ว่าบทบาทในคู่ความสัมพันธ์ที่เครือข่ายประชาคมกับบทบาทของภาคท้องถิ่นจะเป็นฝ่ายใดขับเคลื่อนการทำงานหรือต่างฝ่ายต่างขับเคลื่อน กลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์จากการทำงานก็คือกลุ่มคนกลุ่มเดียวกันคือประชาชนในพื้นที่ตำบลขัวมุง

ความยั่งยืนของเครือข่าย

ความยั่งยืนของเครือข่าย จากการศึกษาวิจัยได้พบข้อสังเกตที่ว่า การก่อเกิดการทำงาน ofเครือข่ายอาศัยสถานการณ์และแรงศรัทธาของแกนนำเป็นหลัก และกลไกอย่างหนึ่งในการขับเคลื่อนการทำงานไม่ว่าจะเป็นกลุ่มผู้ใหญ่บ้าน หมออนามัยหรือกลุ่มเยาวชนซึ่งด้านหนึ่งสะท้อนถึงแกนนำที่เข้มแข็ง แต่ก็มีข้อค้นพบว่าบทบาทของแกนนำที่เข้มแข็งและประสบความสำเร็จในการทำงานในชุมชนมักถูกดึงออกนอกพื้นที่เพื่อเป็นไปวิทยากรให้ความรู้กับพื้นที่อื่นๆอย่างต่อเนื่อง สม่ำเสมอ ทำให้เกิดการหลุดจากพื้นที่ การทำงานในพื้นที่เบาบางลง ไม่ว่าจะเป็นแกนนำที่มาจาก

ภาครัฐและภาคชุมชน ในเครือข่ายประชาคมข้ามมุงในขณะนี้ (2548) จากผลสำเร็จในการทำงานทำให้ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มพ่อหลวงหรือวิทยากร ชมส.สกอ.สารกิตต่างก็ได้รับเชิญไปบรรยายและไปเป็นวิทยากรให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง ทำให้เวลาที่จะมาดำเนินงานในชุมชนเริ่มน้อยลง ในขณะที่แกนนำรุ่นใหม่มักยังมีการกิจและไม่มีความพร้อมเพียงพอในการเข้ามาทุ่มเทในการทำงานเหมือนแกนนำรุ่นแรก ซึ่งจากปัจจัยเรื่องภารกิจและหน้าที่ของแกนนำที่มีงานด้านอื่นมากขึ้น ดังกล่าวอาจสามารถส่งผลถึงความต่อเนื่องและความยั่งยืนในการทำงานเครือข่ายได้ในห้วงเวลาถัดไป

นอกจากนี้ในกระบวนการทำงานอย่างเป็นทางการเป็นโครงสร้างที่เป็นรูปธรรมของเครือข่ายได้สะท้อนและก่อให้เกิดความเป็นสถาบันอีกสถาบันหนึ่งในชุมชน ที่เข้ามาร่วมยกระดับพัฒนาคุณภาพชีวิตของชุมชนด้วยกลไกอีกรูปแบบหนึ่ง แต่ในขณะเดียวกันเกิดข้อสังเกตที่ว่าการทำงานของเครือข่ายประชาคม เป็นการสร้างสถาบันใหม่ขึ้นมาเพื่อแข่งกระบวนการทำงานกับภาครัฐอื่นๆ ในชุมชน โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลไกของการทำงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งจากการศึกษาวิจัยและการสังเกตพบว่าแม้กลไกการทำงานของเครือข่ายประชาคมจะเป็นลักษณะการทำงานที่เสมือนเป็นอีกสถาบันหนึ่งในชุมชน แต่เป็นการทำงานของกลุ่มคนที่มุ่งการทำงานเชิงประเด็นเฉพาะเรื่อง เพื่อหนุนเสริมการทำงานของภาครัฐโดยเฉพาะท้องถิ่น ตลอดจนมีการเชื่อมประสานกับหน่วยงานอื่นๆอย่างต่อเนื่อง รวมทั้งกลุ่มคนทำงานก็เป็นการทำงานที่มาจากกลุ่มคนส่วนใหญ่ในสังคม ที่มีทั้งภาครัฐและชาวบ้านไม่ใช่กลุ่มคนเล็กในพื้นที่ตำบลแต่กล่าวได้ว่าเป็นแนวร่วมขนาดใหญ่ของชุมชนซึ่งมากกว่า 1,700คน นอกจากนี้ในพื้นที่ข้ามมุงไม่มีเงื่อนไขปัจจัยที่ได้บ่งบอกว่ามีความสนใจในการยกระดับเครือข่าย ไปเป็นส่วนหนึ่งของสถาบันในชุมชน หรือยกระดับการทำงานเทียบกับภาครัฐหรือแม้กระทั่งการแสดงการมีอำนาจเหนือกว่าชุมชน

แต่ในทางกลับกันการทำงานของเครือข่ายเป็นการเปิดพื้นที่ทางสังคมของประชาชนในพื้นที่ตำบลข้ามมุงให้มาพัฒนาระดับคุณภาพชีวิตของตนเองมากกว่า ผ่านทางกลไกการมีส่วนร่วมเพื่อเป็นการส่งผ่านความต้องการให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้องให้มาสนใจและดำเนินงานร่วมกับภาคประชาชนในพื้นที่

นอกจากนี้ในขณะเดียวกันกระบวนการทำงานที่เกิดขึ้นกลับเป็นการสะท้อนถึงความเข้มแข็งของกระบวนการภาคประชาชนและชุมชนของตำบลข้ามมุง ที่เข้าไปเสริมการทำงานของหน่วยงานภาครัฐในชุมชน

6.5 บทสรุปการศึกษาวิจัย

จากกระบวนการศึกษาวิจัย การทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพตติ ซึ่งใช้กรณีศึกษาเครือข่ายประชาคมข้ามมุง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่

เป็นพื้นที่ศึกษา สามารถสรุปการศึกษาวิจัยตามวัตถุประสงค์การศึกษาวิจัยถึง กระบวนการในการทำงานร่วมกันในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดโดยการประสานงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนให้เป็นแนวทางที่มีประสิทธิภาพในการบรรเทาปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดได้ดังนี้

โครงสร้างการทำงาน

พบว่าโครงสร้างการทำงานของเครือข่าย เป็นโครงสร้างแบบกึ่งเป็นทางการ มีการรวมตัวแบบหลวมๆ ลักษณะการรวมตัวแบบแนวราบ เน้นความเสมอภาคการมีส่วนร่วมของสมาชิกในเครือข่ายชุมชน แต่มีการแบ่งหน้าที่ การทำงานตามกำลังความสามารถและศักยภาพที่ตนเองมีไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือชุมชน โดยแม้จะมีการรวมตัวในแบบแนวราบ แต่จากโครงสร้างการทำงาน เครือข่ายก็ยังมีศูนย์รวมในการทำงานที่เป็นพลังขับเคลื่อนและตัวกระตุ้นพลังในกระบวนการ การทำงานคือ

1) จิตสำนึกของการแก้ไขปัญหาเสพติด

2) กลุ่มแกนนำที่เป็นผู้นำทางธรรมชาติของชุมชนคือ พ่อหลวงจำลอง/ลุงดาบมงคล หรือหมอนรินทร์เป็นต้น

โดยในโครงสร้างของเครือข่าย เนื่องจากเป็นการทำงานในแนวราบมากกว่าแนวตั้ง ภายในเครือข่ายแม้จะมีการแบ่งหน้าที่การทำงานเป็นบทบาทต่างๆ แต่ในกระบวนการทำงานหรือในการทำกิจกรรมความเป็นจริงก็ไม่มีแบ่งแยกหน้าที่ หากใช้วิธีการช่วยเหลือเกื้อกูล เช่นกรณีการระดมทรัพยากรหรือการขอโครงการทุกฝ่ายในชุมชนเครือข่ายต่างช่วยเหลือกันตามความสามารถอยู่แล้ว เช่นพี่สา(กลุ่มเยาวชน)ก็จะทำหน้าที่ประมวลการประชามออกมาเป็นแผนเพื่อนำเสนอแหล่งทุน หรือพ่อหลวงก็จะมีหน้าที่ในการระดมทุนด้านกำลังคนเป็นต้น

กระบวนการทำงานในโครงสร้างเครือข่ายให้ความสำคัญกับกลุ่มในการทำงานต่างๆ ในเครือข่าย อาศัยเวทีการประชุมอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการ การปรึกษา เป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ ทั้งเป็นเวทีของการคิดร่วมกัน การแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารและการตัดสินใจ

อย่างไรก็ตามมีข้อสังเกตที่สำคัญสองประเด็นคือ ประเด็นแรกกระบวนการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชน ในพฤติกรรมการทำงานไม่มีการแยกแยะว่าเป็นภาคใด แต่ใช้จิตสำนึกความเป็นชุมชนเพียงแต่ในบทบาทหน้าที่ ของเครือข่าย อาจใช้สถานะความเป็นเจ้าหน้าที่ ภาครัฐเกื้อกูลการทำงาน เช่นผอ.โรงเรียนศรีดอนชัยใช้สิทธิในการให้ยืมสถานที่ หรือพ่อหลวง ยืมอุปกรณ์เครื่องเสียงของ องค์การบริหารส่วนตำบลได้เป็นต้น

ประเด็นที่สอง เครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนามีการแบ่งโครงสร้างออกเป็นสามฝ่ายหลัก ทั้งกลุ่มปฏิบัติการและเฝ้าระวัง กลุ่มหนุนเสริมและกลุ่มประเมินตรวจสอบ คุุภายนอก

เหมือนว่ามีโครงสร้างที่ชัดเจน มีการแบ่งงานกันทำ แต่กลไกการทำงานจริงกลับใช้การช่วยเหลือเกื้อกูลกันมากกว่า ซึ่งแท้จริงแล้วโครงสร้างเป็นผลจากการสรุปทเรียนภายในเครือข่ายกันมากกว่า ถึงการแยกแยะหน้าที่และบทบาท แต่กลับมีความเป็นไปได้ในอนาคตว่า การทำงานในเชิงโครงสร้างเป็นข้อจำกัดในกระบวนการช่วยเหลือเกื้อกูลกันในปัจจุบัน ไปสู่งานที่เป็นหน้าที่อย่างเป็นทางการ ซึ่งทำให้กลไกเดิมที่มาจากจิตสำนึก เป็นหลักสำคัญ ลดน้อยลงไป

และแม้โครงสร้างการทำงานจะเป็นกระบวนการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและชุมชน โดยใช้กลไกการเกื้อกูลกันทำงาน รวมทั้งมีแหล่งทุนการทำงานและการบริหารจัดการที่เป็นรูปธรรม แต่มิได้หมายความว่าโครงสร้างการทำงานเครือข่ายจะมีความเข้มแข็ง เนื่องจากค่านิยมการแก้ไขปัญหายาเสพติด ยังเป็นมุมมองของการทำงานเฉพาะกิจ เมื่อสถานการณ์ในพื้นที่เบาบางลง ความสนใจในการแก้ไขปัญหายาเสพติดก็เบาบางลงและอาจยับยั้งไปขับเคลื่อนงานด้านอื่น ทำให้บทบาทหน้าที่ตามโครงสร้างก็มีบทบาทหน้าที่ ที่น้อยลงน้อยลงด้วย

กลยุทธ์กระบวนการทำงานเครือข่าย

กลยุทธ์การทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐและชุมชนในกระบวนการทำงานเครือข่ายมีหลากหลายประเด็นที่เป็นเครื่องมือทั้งที่เกิดขึ้นเองจากธรรมชาติการทำงานแล้วมาสรุปทเรียนภายหลังและเป็นกลยุทธ์ที่เกิดจากการทำประชาคม อย่างไรก็ตามมีอยู่สามประเด็นหลักที่เป็นกลยุทธ์หลักในการเคลื่อนงานเครือข่าย ดังนี้

การสร้างจิตสำนึกร่วมกัน ด้วยมุมมองการสะท้อนปัญหายาเสพติด ว่าเป็นปัญหาร่วมกันในพื้นที่ตำบลชุมมุง และเป็นปัญหาของทุกกลุ่มภาคีในชุมชน ผลกระทบที่เกิดจากการทำประชาคมแต่ละครั้งหรือการระดมปัญหาชุมชน พบว่าปัญหายาเสพติดเข้าไปเกี่ยวข้องกับทุกประเด็นปัญหาในชุมชน ไม่ว่าจะเป็นความมั่นคง เศรษฐกิจ สุขภาพ และยังเกี่ยวข้องกับทุกสาขาอาชีพในตำบลชุมมุง ดังนั้นจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการสะท้อนบอก พี่น้องในตำบลว่า ต้องมีจิตสำนึกร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดที่แพร่ระบาดในชุมชน

ผลลัพธ์ที่แสดงออกมาของการมีจิตสำนึกร่วมคือการเกิดแนวร่วมการทำงานในหลากหลายภาคีของชุมชน ทั้งที่มาจากการประสบปัญหาด้วยตนเองและตามนโยบายแต่ทุกฝ่ายต่างเล็งเห็นผลกระทบที่จะเกิดขึ้น แนวร่วมที่เกิดขึ้นประกอบด้วยกลุ่มพ่อหลวง อบต. เยาวชน อนามัย ตำบล ผู้เคยเสพ ตำรวจในพื้นที่ เจ้าหน้าที่ ป.ป.ส. เป็นต้น ต่างเข้ามาเรียนรู้ ดำเนินกิจกรรมรวมทั้งช่วยเหลือตามศักยภาพของตนเอง

กลไกการมีส่วนร่วม เป็นกลยุทธ์ในการดึงบทบาทหน้าที่ของแต่ละภาคีเข้ามามีส่วนในการทำงาน โดยให้ชุมชนเป็นตัวตั้ง ทั้งการสะท้อนปัญหา พัฒนาโครงการ การดำเนินกิจกรรมให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมเริ่มจากกลุ่มคนมีใจกลุ่มเล็กๆในชุมชน จากขบวนการพูดคุยในปัญหาจน

ปัจจุบัน ขยายความร่วมมือไปสู่ 10 ชุมชนในตำบล จำนวนสมาชิกกว่า 1.700 คน โดยบทบาทภาครัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง ทั้งลดอุปสรรคการทำงาน สนับสนุนทุนการเป็นวิทยากรหรือแม้กระทั่งการร่วมกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง

กระบวนการมีส่วนร่วมในเครือข่ายยังบ่งบอกถึงการค่อยๆรวมใจคนในชุมชนทุกภาคให้เข้ามา มากบ้างน้อยบ้าง แล้ว ค่อยๆขับและแสดงผลให้คนทั้งตำบลค่อยๆเห็น เช่นกรณีเริ่มทำจากหมู่ที่ 8/9/10 เขิบไปหมู่บ้านที่เหลือเพราะการดำเนินงานตามกิจกรรมแต่ละครั้งทำในชุมชนและทำให้เกิดการเรียนรู้ทั้งทางตรงสำหรับผู้เข้าร่วมกิจกรรมและทางอ้อมสำหรับคนในละแวกเดียวกัน และค่อยๆซึมซับอย่างต่อเนื่อง ซึ่งจากการมีส่วนร่วมได้สะท้อนให้เกิดความภูมิใจในทุกภาคที่มีส่วนร่วม ในการดำเนินกิจกรรม แต่ครั้งว่าไม่จำเป็นต้องพึ่งภาครัฐอย่างเดียวเสมอไป เกิดการเล่าสู่กันฟังในตำบล ทำให้เกิดการสร้างแนวร่วมขึ้นมาเรื่อยๆ ผ่านการมีส่วนร่วมตามแต่ความพร้อม โดยผ่านการต่อยอดแนวความคิดที่ว่า บทบาทชุมชนเป็นผู้ขับเคลื่อนงาน ส่วนบทบาทภาครัฐอยู่ในส่วนของการสนับสนุนและใช้บทบาทหน้าที่เสริมการทำงาน

การทำงานเชิงสร้างสรรค์ เครือข่ายใช้กลยุทธ์การทำงานเชิงสันติวิธี ไม่ปะทะกับกลุ่มเสี่ยงโดยตรง และไม่ใช้วิธีการบังคับให้คนในชุมชนและตำบลเข้ามาเป็นแนวร่วม แต่ใช้หลักความเมตตากรุณา การให้โอกาสกับผู้เคยเสี่ยง และการดำเนินกิจกรรมอย่างต่อเนื่องที่มุ่งเน้นเรื่อง การป้องกัน ทำให้ชุมชนเห็นภาพลักษณ์ที่ดีในการทำกิจกรรม ค่อยๆดึงแนวร่วมมาทีละเล็กละน้อย

ซึ่งแกนนำเครือข่ายท่านหนึ่ง ได้กล่าวไว้ว่า “เราจำเป็นต้องยะโดยตรงหรือ แต่เราจะค่อยๆหือเป็นได้ยะกิจกรรมอย่างต่อเนื่อง บ่หือไปสนใจยาเสพติด หือสนใจอย่างอื่นที่ดีแทน”

ผลจากการทำงานเชิงสร้างสรรค์ผ่านกิจกรรมและการไม่แสดงออกเชิงก้าวร้าวในการทำงาน ใครอยากมาร่วมเครือข่ายก็ไม่ปฏิเสธ แม้จะมาเพียงเปิดงานก็ตาม เป็นผลให้เกิดแนวร่วมในการทำงานหลากหลายภาคี ทั้งกลุ่มคนในชุมชนและภาครัฐในตำบล อำเภอและระดับจังหวัด

ผลสัมฤทธิ์จากกระบวนการทำงาน

จากกระบวนการทำงานเครือข่ายโดยผ่านกลไกความร่วมมือทั้งภาครัฐและชุมชน สะท้อนถึงผลสัมฤทธิ์ของกระบวนการทำงาน สามารถสรุปได้ดังนี้

1) ผลสัมฤทธิ์ที่เป็นรูปธรรม(ในแง่ปริมาณ) ซึ่งสามารถสรุป ห้าประเด็นหลักคือ

1.1) การลดจำนวนลงของกลุ่มผู้เสพและผู้ค้าในพื้นที่โดยเฉพาะกลุ่มผู้ค้าที่ถูกดำเนินคดีตามกฎหมายและในส่วนของผู้เสพที่ส่วนหนึ่งถูกกระบวนการจิต-สังคมบำบัดและสามารถกลับมาอยู่ร่วมในชุมชนได้ แต่อีกส่วนหนึ่งก็ถูกมาตรการทางกฎหมายดำเนินคดีในช่วงที่ภาครัฐใช้มาตรการจริงจัง ซึ่งจากกระบวนการทั้งหมดส่งผลให้กลุ่มผู้ค้าจำนวน 4 รายและกลุ่มผู้เสพจำนวน 56 ราย เลิกยุ่งเกี่ยวกับยาเสพติดอย่างเด็ดขาด

1.2) การเกิดกลุ่มภาคีต่างๆทั้งในชุมชน(กลุ่มพ่อหลวง/กลุ่มแม่บ้าน อสม./กลุ่มเยาวชน/พระสงฆ์ เป็นต้น) และหน่วยงานภาครัฐระดับ ตำบล อำเภอ จังหวัด(อบต. อนามัยตำบล ตำรวจ สภอ.สารภี สสจ. ป.ป.ส.ภาค5 เป็นต้น) เข้ามาร่วมกันทำงานในพื้นที่ ซึ่งแต่ละฝ่ายต่างใช้ และทำงานตามศักยภาพที่ตนเองมีอยู่

1.3) เกิดโครงสร้างการทำงานชัดเจน ที่มีการแบ่งบทบาทหน้าที่การทำงาน (ผลจากการสรุปบทเรียน) และสามารถกลายเป็นศูนย์การเรียนรู้ให้กับกลุ่มผู้สนใจอย่างต่อเนื่อง

1.4) เกิดกิจกรรมการทำงานหลากหลายและต่อเนื่องในเครือข่ายเพื่อเป็นการกระตุ้นการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด โดยกิจกรรมที่ดำเนินงานประกอบด้วยกิจกรรมหลากหลายทั้งการแก้ไข การป้องกัน การปราม การบำบัดและการติดตามดูแล รวมทั้งการเฝ้าระวังชุมชน กิจกรรมการขยายแนวร่วมเครือข่ายและถ่ายทอดองค์ความรู้ ซึ่งทุกกิจกรรมดำรงอยู่บนฐานจิตสำนึกการร่วมมือกัน อย่างสร้างสรรค์

2) ผลสัมฤทธิ์ด้านนามธรรม(ในเชิงคุณภาพ)ซึ่งสามารถสรุปได้สามประเด็นหลัก คือ

2.1) เกิดปฏิสัมพันธ์การทำงานระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนโดยชุมชนเป็นแกนหลักในการทำงาน ทั้งการสะท้อนปัญหาผ่านการทำประชาคม การพัฒนาโครงการ การดำเนินกิจกรรม การสรุปถอดบทเรียน ในขณะที่ภาครัฐเป็นผู้หนุนเสริมและอำนวยความสะดวกและเป็นกลไกสำคัญในการสร้างศักยภาพในการทำงานของภาคีในชุมชน

2.2) เกิดจิตสำนึกร่วมในการทำงาน และการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือชุมชนแต่มีความตั้งใจร่วมกันในการร่วมยกระดับความเข้มแข็งของชุมชนมากกว่าการทำตามบทบาทหน้าที่การงาน

2.3) เกิดแนวทางและโอกาสในการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งและยั่งยืน ผ่านต้นทุนในเครือข่ายที่มีอยู่ไม่ว่าจะเป็นกลุ่มคนทำงาน องค์ความรู้ในกระบวนการทำงาน ประสบการณ์ การยอมรับจากหน่วยงานต่างๆ หรือแนวร่วมในเครือข่าย ซึ่งทั้งหมดล้วนเป็นต้นทุนในการทำงาน ที่ทำให้เครือข่ายมีศักยภาพเพียงพอในการขับเคลื่อนงานด้านอื่นๆ และสามารถพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็ง รวมทั้งสามารถยกระดับความต่อเนื่องสม่ำเสมอสู่ความยั่งยืนในความเป็นชุมชนเข้มแข็ง.

6.6 ข้อเสนอแนะ

1. การทำงานร่วมกันระหว่างภาคชุมชนและภาครัฐเป็น ลักษณะการทำงานเป็นการเชื่อมภายใต้จิตสำนึกความเป็นชุมชนและประชาสังคมเดียวกัน จากการศึกษาวิจัยพบการเข้ามาของหน่วยงานภาครัฐนอกจากการเข้ามาตามนโยบายและสถานการณ์ความรุนแรงและส่วนหนึ่งคือ

การเข้ามาด้วยความเป็นบุคคลในพื้นที่ซึ่งเป็นกลุ่มการทำงานในกลุ่มข้าราชการระดับปฏิบัติมากกว่ากลุ่มผู้ดูแลนโยบายและการบริหารนโยบาย

การทำงานที่เกิดขึ้นจึงจำเป็นต้องมีการสร้างการยอมรับในระดับการทำงานของจังหวัด และสร้างให้เป็นอีกทางเลือกหนึ่งในกระบวนการแก้ไขและป้องกันปัญหาอาชญากรรม โดยเฉพาะกระบวนการทำงานของเครือข่ายต้องเข้าไปเชื่อมกับ การทำงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดของจังหวัด (ศตส.จ.) ให้มากขึ้น

โดยกระบวนการเข้าร่วมในที่นี้ไม่ใช่กระบวนการเชิงรับ เช่น การเข้าร่วมประชุมตามหน้าที่ แต่ต้องเป็นรูปแบบการเข้าร่วมเชิงรุก เป็นกระบวนการเพื่อถ่ายทอดความรู้ และวิธีการทำงานในอีกรูปแบบหนึ่งของการทำงานเครือข่าย ไม่ว่าจะเป็นการนำเสนอผลงาน/ผลสัมฤทธิ์ที่เกิดขึ้นหรือการเชิญตัวแทนของ ศตส.จ. เข้ามาศึกษาดูงาน โดยมุ่งเน้นกระบวนการการก่อเกิดการทำงาน และ การเปิดพื้นที่ในเครือข่าย มากขึ้นเพื่อการรับทราบสถานการณ์ความเป็นจริงในพื้นที่ สร้างการยอมรับและปรับมุมมองการทำงานของภาครัฐในระดับบริหารระดับสูงเนื่องจากในปัจจุบันกระบวนการทำงานของเครือข่ายเป็นความร่วมมือของชุมชนกับภาครัฐซึ่งเป็นข้าราชการในระดับปฏิบัติมากกว่านโยบาย ดังนั้นการที่จะทำให้เกิดการสนับสนุนกระบวนการทำงานอย่างต่อเนื่องและถูกต้อง รวมทั้งการเผยแพร่วิธีการทางเลือกในการทำงานด้านยาเสพติดจำเป็นต้องยิ่ง ที่จะต้องเชื่อมกับการทำงานของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เอาชนะยาเสพติดของระดับจังหวัด ซึ่งเป็นการบูรณาการ การทำงานของหน่วยงานนโยบายในจังหวัด ทั้งตำรวจ สาธารณสุข เขตพื้นที่การศึกษา ปกครอง เป็นต้น

อย่างไรก็ตามบทบาทการทำงานของเครือข่ายในปัจจุบัน ได้เป็นส่วนหนึ่งของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดภาคประชาชน(ศตส.ปชช.) ซึ่งอยู่ภายใต้คำสั่งของศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดแห่งชาติ(ศตส.)อยู่แล้ว ซึ่งมีอำนาจสั่งการโดยตรงต่อ ศตส.จ.แต่ ณ. ปัจจุบันก็ยังไม่มีการสั่งหรือหนังสือเชิญในการเข้าร่วมกระบวนการเชื่อมหรือประสานการทำงาน ซึ่งจากแนวโน้มสถานการณ์ที่เป็นอยู่จำเป็นต้องยิ่งที่บทบาทของการทำงานเครือข่ายประชาคมเข้มแข็ง พัฒนารวมทั้งการทำงานเครือข่ายป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติดที่อยู่หรือไม่อยู่ภายใต้คำสั่ง ศตส.ปชช. จำเป็นต้องแสดงบทบาทเชิงรุกในการประสานกับศูนย์ปฏิบัติการต่อสู้เพื่อเอาชนะยาเสพติดในระดับจังหวัด เพื่อให้เกิดการยอมรับ/การสร้างทางเลือกใหม่และการสนับสนุน กระบวนการทำงานแก้ไขและป้องกันยาเสพติด

2. กระบวนการทำงานร่วมระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนจำเป็นต้องมีพัฒนาการของกิจกรรม โดยมีกรอบดังนี้

2.1) เป็นกิจกรรมที่ดึงดูดความสนใจของคนในชุมชนและทันต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมทั้งภายในและภายนอกชุมชนโดยไม่ทอดทิ้งภูมิปัญญาท้องถิ่นดั้งเดิม

2.2) เป็นกิจกรรมที่หลากหลายไม่ยึดติดกับรูปแบบกิจกรรมเก่าๆที่ถูกปลูกฝังโดยภาครัฐ

2.3) เป็นกิจกรรมที่ตอบสนองความต้องการของชุมชนอย่างแท้จริงซึ่งผ่านจากการระดมปัญหาและการทำประชาคมของกลุ่มแนวร่วมในการทำงานและชุมชน

เนื่องจากสาเหตุหนึ่งที่ทำให้หมดความท้าทายและแรงกระตุ้นในการทำงานสำหรับการแก้ไขและป้องกันปัญหาเสพติดจากภาคีความร่วมมือของภาคประชาชนคือมักจะดำเนินการในกรอบกิจกรรมเดิมๆที่ถูกปลูกฝังมา ทั้งนี้เพราะข้อเสียของภาครัฐคือแนวทางการทำงานเชิงอนุรักษ์นิยมเน้นกิจกรรมและการทำงานเป็นแบบเดิม เช่นการแข่งขันกีฬา เดินขบวนรณรงค์ เฝ้าเวรยาม ตั้งด่านตรวจเป็นต้น ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ทำซ้ำๆกันในทุกที่ โดยกิจกรรมในแต่ละพื้นที่จำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องหลากหลายไปตามสถานการณ์และจุดเด่นของพื้นที่ และในขณะที่ชุมชนมักขาดความคิดสร้างสรรค์เนื่องจากขาดกลุ่มคนริเริ่ม การกระตุ้นให้เกิดความคิด เนื่องจากกระบวนการนำไปสู่การเกิดกิจกรรมในอดีตมักถูกกำหนดมาจากภาครัฐ แล้วภาครัฐก็ยังยึดติดกับกรอบกิจกรรมเก่าๆ

ซึ่งแม้จะดำเนินกระบวนการแก้ไขปัญหาเสพติดอย่างต่อเนื่องตามขั้นตอน ไม่ว่าจะเป็นการระดมปัญหา การทำประชาคม การดูงาน แต่กระบวนการสุดท้ายเมื่อนำไปสู่การคิดกิจกรรมกลุ่มชาวบ้านแนวร่วม มักคิดไม่หลุดกรอบจากกิจกรรมเดิมๆที่เป็นการถูกครอบงำจากการชี้นำของภาครัฐเดิม ซึ่งกลับเป็นการไม่ได้ช่วยแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างตรงประเด็นเท่าไร

และอีกสาเหตุมาจากการศึกษาดูงานที่วัตถุประสงค์ของการดูงานไม่ชัดเจน การศึกษาดูงาน เป้าประสงค์ต้องไปแลกเปลี่ยนความรู้ซึ่งกันและกัน ตลอดจนไปศึกษาพัฒนาการความเป็นมาของอีกพื้นที่ และมุ่งสู่การสร้างแรงกระตุ้นการทำงาน แต่การไปศึกษาดูงานของเครือข่ายหลายเครือข่ายมุ่งคือการไปเที่ยวและเป็นการลอกเลียนแบบการทำงาน ทำให้ในปัจจุบันเกิดกิจกรรมการทำงานที่คล้ายๆกันในการแก้ไขปัญหาเสพติด เช่นการมีชุดเวรยามในชุมชนซึ่งการมีชุดเวรยามก็เพื่อตรวจพื้นที่ในช่วงเวลาที่สถานการณ์รุนแรง แต่ปัจจุบันกลายเป็นค่านิยมใหม่ที่แทบทุกพื้นที่ต้องมีทั้งที่ไม่มีความจำเป็นในการจัดตั้ง บางพื้นที่จุดตรวจกลายเป็นซุ้มเหล่าของชุมชนแทน

ดังนั้นจึงเป็นการตอกย้ำให้ชัดว่ากิจกรรมที่เกิดขึ้น ต้องเป็นกิจกรรมที่หลากหลาย และสามารถตอบสนองความต้องการของชุมชนและเครือข่ายอย่างแท้จริงซึ่งต้องอาศัยกระบวนการการทำประชาคม และผ่านการเข้าใจในธรรมชาติ และข้อมูลเชิงประวัติศาสตร์ องค์กรความรู้ของ

ท้องถิ่น ตลอดจนแนวโน้มลักษณะการก้าวเดินของเครือข่ายหรือชุมชนในอนาคต ซึ่งศักยภาพตรงนี้ต้องเป็นหน้าที่ของพี่เลี้ยง และแกนนำที่ผ่านประสบการณ์ และที่มีองค์ความรู้เพื่อที่จะนำไปถ่ายทอดและเหนือสิ่งอื่นใด ชาวบ้าน แกนนำ แนวร่วมในการทำงานต้อง จำเป็นต้องเปิดกว้างด้านความรู้ และสมองให้เห็นภาพความหลากหลายของกิจกรรม

การคิดกิจกรรมต้องเกิดความยอมรับในความหลากหลาย เปิดทัศนคติการทำงานให้กว้างขึ้น ต้องไม่กลัวผิดหรือกลัวถูก การคิดกิจกรรมและการทำงานด้านการพัฒนาสังคมคือการเรียนรู้ระหว่างกัน ทั้งหมดคือประสบการณ์เพื่อจะก้าวไปสู่การรองรับปัญหาหรือการพัฒนาชุมชนเข้มแข็งในอนาคตเพราะสถานการณ์ทางสังคมมีการเปลี่ยนแปลงทุกวัน ดังนั้นการทำงานและกิจกรรมจึงไม่มีกฎตายตัว แต่ควรทำงานและคิดกิจกรรมภายใต้จิตสำนึกในการแก้ไขและป้องกันปัญหาผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมและธรรมชาติของชุมชน

3. จำเป็นต้องขยาย/พัฒนาความต่อเนื่องการทำงานร่วมในการแก้ไขปัญหายาเสพติดระหว่างภาครัฐและภาคชุมชนไปสู่การใช้โอกาสที่เกิดขึ้น เข้าสู่กระบวนการชุมชนเข้มแข็ง ในด้านต่างๆ เนื่องจากการมีต้นทุนในการทำงานอยู่แล้ว ทั้งกลุ่มคนมีใจในการทำงาน ประสบการณ์การทำงาน ประสบการณ์การทำประชาคม/การค้นหาปัญหา หรือ ทุนทางความร่วมมือร่วมใจของคนทำงาน รวมทั้งมีการเชื่อมประสานของหน่วยงานภาครัฐอย่างต่อเนื่องมากกว่า 4 ปี บวกกับทุนที่อยู่นอกเหนือการทำงานด้านยาเสพติด แต่อยู่ในเครือข่ายชุมชน ทั้งกองทุนหมู่บ้านละล้าน กลุ่มออมส. โครงการ เอสเอ็มแอล หรือสหกรณ์ผู้ค้าลำไย กลุ่มฉาบฉวย เป็นต้น ซึ่งทั้งหมดต่างเป็นต้นทุนการทำงาน ที่สามารถนำมาบูรณาการร่วมกันทั้ง กระบวนการทำงานด้านยาเสพติด และต้นทุนเดิมของชุมชน เพื่อที่จะสามารถพัฒนาเป็นกลไกในการนำไปสู่ชุมชนเข้มแข็งได้ไม่ยาก

เนื่องจาก การแก้ไขปัญหายาเสพติดเป็นเพียงเงื่อนไขหนึ่งในการพัฒนาชุมชนให้เข้มแข็งโดยเฉพาะอย่างยิ่งอาจจะกล่าวได้ว่าในกระบวนการเชิงพัฒนาการแก้ไขปัญหายา อยู่ในช่วงต้นธาร ในการพัฒนาไปสู่ชุมชนเข้มแข็ง จากกระบวนการศึกษาวิจัยพบว่าปัญหายาชุมชนจริงๆแล้วมีหลากหลายปัญหาซึ่งแต่ละปัญหามีความสัมพันธ์กันอย่างลึกซึ้งไม่ได้ แต่ในตำบลจัวมุงพบว่าปัญหายาเสพติดกลายเป็นต้นเหตุของปัญหาหลายๆปัญหาในชุมชนจึงมุ่งในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในชุมชนก่อน เมื่อปัญหายาเสพติดในเชิงรูปธรรมของชุมชนหมดไปพร้อมกับเกิดการเกิดกระบวนการมีส่วนร่วม รวมถึงเกิดทุนหลายๆอย่างในชุมชนทั้งทุนองค์ความรู้ หรือทุนความร่วมมือเป็นต้น จากการทำประชาคมและการพูดคุยนอก ครอบของเครือข่ายชุมชนกลับพบว่าเมื่อปัญหายาเสพติดหมดไป กลับพบว่าจำเป็นต้องสร้างความยั่งยืนเพื่อเป็นการต่อยอด ซึ่งความยั่งยืนในที่นี้หมายถึงการสร้างกลไกการป้องกันคือ การสร้างความมั่นคงทางด้านชีวิตให้กับชุมชน ผ่านทางต้นทุนที่มีอยู่ ซึ่งหลายเครือข่ายยังขาดกระบวนการต่อยอดนี้ เนื่องจากมองว่าปัญหายาเสพติด

เป็นประเด็นเฉพาะกิจ เมื่อจบแล้วก็จบกันไป หรือบางเครือข่ายก็ดันไม่รู้จะทำกิจกรรมใดต่อไปดี หรือทำกิจกรรมป้องกันหรือเฝ้าระวังต่อเนื่องแต่ชาวบ้านก็เริ่มล้าเนื่องจากดำเนินงานต่อสู้มานานหลายปี

แนวทางทางเลือกหนึ่งคือการส่งเสริมการต่อยอดใช้องค์ความรู้ที่มีอยู่เข้าไปทำงาน ประเด็นอื่นที่เกี่ยวข้องกัน หรือเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของคนใน เครือข่ายให้ดีขึ้น ไม่ว่าจะเป็นประเด็นสุขภาพ ประเด็นผู้สูงอายุหรือประเด็นเยาวชน หรือเกษตร ทางเลือก หรือเศรษฐกิจชุมชน

ซึ่งกลไกเช่นนี้ ถ้ามองด้วยกลไกการทำงานทางตรงจะไปตอบสนองประเด็นเฉพาะ เรื่องต่างๆ แต่ถ้าเป็นทางอ้อม เชื่อว่าน่าจะเป็นการสร้างความกระตือรือร้นให้คนในชุมชนสนใจใน กระบวนการทำงานต่อไปและยังตอบสนองความมั่นคงในชีวิตของตนเอง รวมทั้งเมื่อเข้ามาใน ประเด็นคุณภาพชีวิตเรื่องอื่นๆ ก็จะเป็นมาตรการเฝ้าระวังและป้องกันยาเสพติดทางอ้อม เมื่อ ชาวบ้านเครือข่ายมีคุณภาพชีวิตที่ดีมีความมั่นคงในชีวิต โอกาสที่ปัญหาเสพติดจะกลับเข้ามา ก็มี โอกาสน้อยลง เช่น การส่งเสริมอาชีพในกลุ่มผู้ผ่านการบำบัด ให้คนที่ผ่านการบำบัดมีอาชีพที่มั่นคง และทำงานในชุมชน ซึ่งก็ทำให้ผู้ผ่านการบำบัดได้ดำรงชีวิตอยู่ได้ และเป็นคนที่มีความในสังคม ไม่ต้องหวนกลับไปหาเสพติด ต่างจากถ้าไม่ต่อยอดการทำงาน เมื่อผู้ผ่านการบำบัดไม่มีอาชีพที่ มั่นคง ชุมชนก็ไม่ยอมรับ สุดท้ายโอกาสในการหวนกลับก็จะมีมากขึ้น ชุมชนก็มีปัญหาอีกครั้งเป็น วงจรต่อเนื่อง ไม่รู้จักจบสิ้น.

4. การขยายภาวการณ์ร่วมมือการทำงานให้เกิดแนวร่วมในการทำงานมากขึ้น ในที่นี้ มุ่งเน้นสองส่วนสำคัญที่กระบวนการทำงานเครือข่ายยังไม่สามารถดึงเข้าร่วมเป็นภาวการณ์ ร่วมมือได้ คือ

4.1) กลุ่มคนชนชั้นกลางในแต่ละชุมชน

4.2) การเชื่อมองค์กรภาคีขนาดใหญ่ที่เกี่ยวข้องกับงานชุมชน/เครือข่าย

ประเด็นแรกคือกลุ่มคนชนชั้นกลางในชุมชนหรือพื้นที่การทำงาน เนื่องจากคน ชนชั้นกลางในชุมชนมีจุดเด่นสำคัญในตัวเองที่หลากหลายคือ การเป็นกลุ่มคนที่มีองค์ความรู้เฉพาะ ด้านจำนวนมาก เช่น แพทย์ วิศวกร นักธุรกิจ และเป็นกลุ่มคนที่มีความพร้อมทางการเงิน แต่เป็น กลุ่มคนที่เพิกเฉยต่อสถานการณ์ความเป็นไปในชุมชน เนื่องจากตนเองไม่ได้เผชิญกับปัญหาที่ เกิดขึ้น และพยายามทำตัวออกห่างจากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นกระบวนการสนับสนุนหรือกระบวนการ ในการแก้ไขปัญหา ซึ่งหากเกิดการเชื่อมกับกลุ่มชนชั้นกลางในชุมชนได้ จะเป็นกลไกในการเสริม การทำงานเครือข่ายให้มีความเข้มแข็งมากขึ้น ทั้งมุมมองการทำงาน องค์ความรู้หรือทุนในด้าน ต่างๆของชุมชน/เครือข่าย

ประเด็นที่สอง คือจำเป็นต้องขยายการเชื่อมภาคี ไปยังองค์กรขนาดใหญ่ในชุมชน/สังคมหรือระดับประเทศ ที่ทำงานในประเด็นที่เกี่ยวข้องกัน (สุขภาพหรือชุมชนเข้มแข็ง) เนื่องจากเพื่อเป็นการเสริมองค์ความรู้ คำแนะนำ และการเป็นที่ปรึกษาแนวโน้มการทำงานในอนาคต เช่นระดับมหาวิทยาลัย หรือองค์กรมหาชนที่ทำงานด้านสังคม เช่น สภาการวิจัยแห่งชาติ(สกว.) / สสส./สถาบันวิจัยสังคมมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ หรือองค์กรพัฒนาเอกชนต่างๆที่มีประสบการณ์ในการทำงานด้านนี้ เช่น RIAN CB-DAC / องค์กร CARE หรือสถาบันวิจัยหรือศูนย์ เป็นต้น

บทสรุป

ในห้วงเวลากว่า 600 ปี อิทธิพลของยาเสพติดที่เข้าสู่แผ่นดินอยุธยาสู่แผ่นดินรัตนโกสินทร์ จนถึงปัจจุบัน ได้มีการแพร่ระบาดมาอย่างต่อเนื่อง ในขณะเดียวกันกลไกกระบวนการการแก้ไข และป้องกันปัญหาการแพร่ระบาดของยาเสพติดในสังคมก็ได้มีการกระทำอย่างต่อเนื่องเช่นกัน ทั้งมาตรการปราบปราม มาตรการป้องกัน มาตรการทางกฎหมาย มาตรการการบำบัดรักษาก็ดี แม้กระทั่งใน ภายใต้อาณัติของรัฐบาลชุดปัจจุบัน ตั้งแต่ พ.ศ.2544-ปัจจุบัน (พ.ศ.2548) ได้ประกาศนโยบาย ขันเด็ดขาด ทำสงครามกับการแพร่ระบาดของยาเสพติด ใช้มาตรการขั้นรุนแรงกับกลุ่มผู้ค้าและผู้ผลิต ส่งผลให้เกิดการวิสามัญ และการยึดทรัพย์ที่ได้มาโดยทุจริตเป็นอันมากในขณะเดียวกันก็ยังเปิดโอกาสให้ผู้เสพได้กลับเนื้อกลับตัวในสังคมในฐานะผู้ป่วย

ปฏิเสธไม่ได้ในภาพกว้างของสังคมไทยและการรับรู้ของสาธารณชนนับตั้งแต่ปี พ.ศ.2544 เป็นต้นมา สถานการณ์ปัญหาเสพติดได้เบาบางลงไปมาก แต่ ณ ปัจจุบันปฏิเสธไม่ได้ อีกเช่นกันว่าจากสถานการณ์ที่เบาบางลงไปได้ส่งผลต่อความเข้มข้นของมาตรการต่างๆในการ ป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดภายใต้การดำเนินงานของภาครัฐก็เฝ้าจางลงไปด้วย

ด้วยความจริงของกระบวนการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติดจากมาตรการ อันเด็ดขาดนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2544 เป็นต้นมา ทำให้เกิดความเชื่อว่ายาเสพติดหมดไปแต่ในขณะเดียวกัน ความเป็นจริงที่ปรากฏในพื้นที่ต่างๆกลับพบสัญญาณบางอย่างว่ามีโอกาสอันมากที่ยาเสพติดจะ กลับมาอีกหรือยังมีเชื้ออยู่ ด้วยสาเหตุปัจจัยหลายสาเหตุ เช่นการยังมีแหล่งผลิตจำนวนมากอยู่ตาม แนวชายแดน หรือการกลับมาของกลุ่มผู้ค้าและผู้ผลิตอีกครั้ง หลังรัฐบาลหันเหไปดำเนินงานอย่าง เข้มข้นในประเด็นอื่นๆแทนเรื่องยาเสพติด ซึ่งจะสังเกตเห็นได้จาก คดียาเสพติดที่เริ่มมีการจาก จับกุมอย่างต่อเนื่องมากขึ้น

ส่วนหนึ่งของการกลับมาของยาเสพติดไม่ว่าจะเป็นรูปแบบเดิม เช่นยาบ้า ยาไอซ์ หรือจะเป็นรูปแบบใหม่เช่นยาไอซ์ที่คล้ายโรตีสายไหมหรือแม้กระทั่งรูปแบบการลำเลียงขนส่งที่ ซับซ้อนกว่าเดิม เป็นต้น แต่ทั้งหมดทั้งมวล สะท้อนให้เห็นถึงมาตรการกระบวนการทำงานของ

ภาครัฐแต่เพียงด้านเดียวในการเข้าไปยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดนั้นยังไม่เพียงพอ ในการหยุดปัญหาเสพติดที่เกิดขึ้นและพร้อมที่จะขยายตัวในรูปแบบใหม่ๆตลอดเวลาทั้งในรูปตัวยาและกลวิธีในการเข้าถึงกลุ่มลูกค้า

การยับยั้งการแพร่ระบาดของยาเสพติดแต่เพียงด้านเดียว ไม่พอเพียงสำหรับการแก้ไขปัญหาเสพติดเสมือนกับแมวที่ไล่จับหนู กลไกสำคัญด้านหนึ่งคือการสร้างภูมิคุ้มกันในตัวเองและการไม่ต้องการยาเสพติด ซึ่งก็จะส่งผลต่อการแพร่ขยายของยาเสพติดโดยตรงไม่ว่าจะมีมากแค่ไหนหากก็ไม่สามารถจะเข้ามาได้ กระบวนการสร้างความเข้มแข็งในตัวบุคคลและชุมชนเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญอย่างมากโดยเฉพาะชุมชนกับบทบาทความร่วมมือพร้อมทั้งภาครัฐในการป้องกันและแก้ไขปัญหาเสพติด ก็เป็นอีกแนวทางหนึ่งในการดำเนินกระบวนการแก้ไขและป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นด้วยความเชื่อที่ว่า “ชุมชนเองเป็นผู้รู้เกี่ยวกับปัญหาเสพติดดีที่สุด แต่ไม่เคยแสดงบทบาทออกมาและยังปล่อยให้หน่วยงานอื่นภายนอกเข้ามาแก้ไขปัญหา” ซึ่งก็ทำอย่างไม่รู้กับสิ่งที่เกิดขึ้นและธรรมชาติของชุมชนอย่างแท้จริง รวมทั้งเอาวัฒนธรรมของแต่ละองค์กรเข้ามาครอบการทำงานในชุมชน ซึ่งทำให้ไม่สามารถแก้ไขปัญหาคือตรงจุด

โดยนอกจากครอบครัวแล้วอีกสถาบันหนึ่งที่เป็นสถาบันที่อยู่ใกล้ชิดกับบุคคลมากที่สุดคือชุมชน ชุมชนเป็นสถาบันที่หลอมรวมความผูกพัน รากฐานการดำรงชีวิต วิถีชีวิต วัฒนธรรม ความเป็นชุมชน ตลอดจนการยอมรับในสถานะความเป็นตัวตนของบุคคล

ดังนั้นปัญหาเสพติดกับแนวทางการดำเนินงานแก้ไขจึงปฏิเสธไม่ได้ว่า คงไม่มีใครรู้ดีเท่าชุมชนเองไม่ว่าใครเป็นผู้ค้า ผู้เสพ หรือปัจจัยแวดล้อมอะไรที่ทำให้คนเข้าสู่วงจรยาเสพติด หรือแม้กระทั่งการแก้ไขปัญหายังไง เพียงแต่ที่ผ่านมามาภาครัฐยังดำเนินงานด้วยตนเองเป็นส่วนมากภายใต้การมองปัญหาเสพติดเป็นประเด็นความมั่นคงและอันตรายเกินกว่าที่จะให้ภาคอื่นเข้าร่วมจัดการ ในขณะเดียวกันก็ยังไม่มีการเสริมศักยภาพให้ชุมชนมากเพียงพอ

เครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนาเป็นกลุ่มชุมชนสิบหมู่บ้าน ในตำบลข้ามมุง อ.สารภี จ.เชียงใหม่ที่จับมือร่วมกันทำงานกับภาครัฐ โดยใช้รูปแบบพลังประชาคมในสิบชุมชน เนื่องด้วยสภาพปัญหาในพื้นที่มีความรุนแรงเป็นอย่างมาก เช่นกลุ่มผู้เสพที่ผ่านการบำบัดมีการเสพยาซ้ำอย่างต่อเนื่อง หรือภาครัฐไม่สามารถเข้าถึงแหล่งค้าในพื้นที่หรือแม้กระทั่งการมีกลุ่มเสี่ยงอยู่ในพื้นที่ ที่พร้อมจะเข้าสู่วงจรของยาเสพติดซึ่งประเด็นดังกล่าวเป็นผลให้ชุมชนไม่สามารถนั่งเฉยกับปัญหาที่เกิดขึ้นได้และยังสะท้อนอย่างชัดเจนถึงการแก้ไขปัญหายาของภาครัฐในพื้นที่ยังขาดการเข้าถึงชุมชนและการประสานการทำงาน จากปัญหาดังกล่าวทำให้ชุมชนตำบลข้ามมุงจำเป็นต้องขยับมาเป็นศูนย์กลางในการแก้ไขปัญหายาเสพติดในพื้นที่

เครือข่ายประชาคมข้ามมุงพัฒนามีพัฒนาการจากความรุนแรงของสถานการณ์ยาเสพติดในพื้นที่ ที่มีทั้งผู้ซื้อ ผู้ขาย ผู้เสพ และกลุ่มเสี่ยง และผลกระทบทางครอบครัว ได้ใช้กระบวนการทำงานมุ่งเน้นชุมชนเป็นกลุ่มขับเคลื่อนการทำงานเป็นหลัก ใช้กระบวนการอย่างเป็นขั้นเป็นตอนในการทำงานผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมของคนทุกกลุ่มในชุมชนที่มีใจเข้ามาแก้ไขปัญหายาเสพติด จิตสำนึกร่วมความเป็นชุมชนเดียวกัน ซึ่งมีทั้งกลุ่มพ่อหลวง/กลุ่มเยาวชน/พระสงฆ์/อาสาสมัครสาธารณสุขหรือแม้แต่ผู้ที่เคยเสพยาเป็นต้น ส่งผลให้เกิดการทำงานในด้านต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการใช้ระบบสังคมบำบัดกับกลุ่มผู้ที่เคยเสพยา การเกิดกลไกอาสาสมัครแจ้งข่าวชุมชนเพื่อเป็นการเฝ้าระวังชุมชน หรือการดำเนินกิจกรรมสร้างสรรค์อย่างต่อเนื่อง เช่น การแข่งขันกีฬา การเล่นดนตรี การเข้าค่ายพัฒนาเยาวชน หรือการจัดกิจกรรมระดมทุนชุมชนเป็นต้น แต่ในขณะเดียวกันก็ไม่ละทิ้งกิจกรรมเชิงความรู้ในด้านยาเสพติดและการประเมินสถานการณ์ปัญหายาเสพติดในเครือข่ายชุมชนอย่างต่อเนื่อง

โดยการดำเนินกิจกรรมและการทำงานที่เกิดขึ้นเหล่านี้ล้วนมาจากการมีส่วนร่วมของกลุ่มคนในเครือข่ายชุมชน จากแนวร่วมคนมีใจในชุมชนที่เป็นแกนนำในการปฏิบัติงานเพียงไม่กี่คน ขยายแนวร่วมในตำบลผ่านการเข้าร่วมกิจกรรมต่างๆอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่ปีพ.ศ.2545 ไม่ต่ำกว่าพันคน ทั้งหมดทั้งมวลทางชุมชนได้ดำเนินงานผ่านกระบวนการประชาคมอย่างต่อเนื่อง ทั้งกลุ่มใหญ่และกลุ่มย่อยและเป็นทางการและไม่เป็นทางการ เกิดกลไกการค้นหาคำตอบร่วมกัน การวิเคราะห์สถานการณ์ในชุมชน ตลอดจนการวางรูปแบบกิจกรรมที่ตรงกับความสนใจและความต้องการของชุมชนมากที่สุด

ในขณะเดียวกันการเชื่อมระหว่างเครือข่ายชุมชนกับบทบาทของภาครัฐในการดำเนินงานก็มีอย่างต่อเนื่อง กล่าวได้ว่าภาครัฐเป็นพันธมิตรที่สำคัญในการทำงานอย่างยิ่งในการสนับสนุนการทำงานของเครือข่าย เนื่องจากศักยภาพของเครือข่ายไม่สามารถดำเนินงานได้ทุกอย่าง บางสิ่งบางอย่างต้องอาศัยศักยภาพและความได้เปรียบของภาครัฐเข้ามาสนับสนุนการทำงาน เช่น การปราบปรามกลุ่มผู้ค้า ความรู้เรื่องวิชาการทั้งยาเสพติด และกระบวนการทางวิชาการ หรือแม้กระทั่งการเสริมด้านงบประมาณ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เช่นกันถึงความสำคัญของภาครัฐในการขับเคลื่อนงาน โดยการทำงานภายใต้เครือข่ายภาครัฐที่เข้ามาร่วมแบ่งเป็นสองรูปแบบคือกลุ่มข้าราชการที่อาศัยอยู่ในพื้นที่อยู่แล้วที่เข้ามาเป็นแนวร่วมในฐานะของคนในชุมชนและกลุ่มข้าราชการที่เข้ามาดำเนินงานภายใต้นโยบายและคำสั่ง แต่ถึงอย่างไรก็ดีไม่ว่าจะเข้ามาในรูปแบบใดแต่กระบวนการทำงานของทั้งภาคชุมชนที่เป็นศูนย์กลางในการทำงานและภาครัฐที่เป็นหน่วยงานสนับสนุน ภายใต้เครือข่าย ต่างมีจุดประสงค์และจิตสำนึกร่วมกันในการทำงานเพื่อพัฒนาชุมชนตำบลข้ามมุงให้เป็นชุมชนที่มีศักยภาพในการป้องกันและแก้ปัญหายาเสพติด

ผลสัมฤทธิ์ที่ได้จากกระบวนการทำงานเครือข่ายร่วมกันของชุมชนและภาครัฐเกิดขึ้นทั้งผลลัพธ์ในเชิงรูปธรรม คือเกิดการลดกลุ่มผู้ค้าและผู้เสพในพื้นที่ ตลอดจนการเกิดกิจกรรมต่างๆ ที่ส่งเสริมการป้องกันและแก้ไขอย่างสร้างสรรค์อย่างสม่ำเสมอและเหนือสิ่งอื่นใดคือผลที่เกิดในเชิงนามธรรม คือกระบวนการ การเกิดจิตสำนึกในชุมชนเพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกันไม่ใช่เพียงแค่ปัญหายาเสพติดอย่างเดียว แต่สามารถใช้แนวทางและประสบการณ์การทำงาน ทูทางสังคมไปขยายสู่การพัฒนาและการแก้ไขปัญหาในด้านอื่นด้วย จนนำมาซึ่งกระบวนการมีส่วนร่วมในการทำงานเพื่อชุมชนและการพัฒนาสู่ความเป็นชุมชนเข้มแข็งปลอดภัยอย่างยั่งยืนต่อไป

ถึงแม้ว่ากระบวนการทำงานเพื่อการป้องกันและแก้ไขปัญหายาเสพติด หลายฝ่ายมีความเชื่อว่าเป็นกระบวนการทำงานเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่ง ตามวิกฤติปัญหาที่เกิดขึ้น เนื่องด้วยปัญหายาเสพติดถูกมองว่าเป็นกระบวนการทำงานประเด็นร้อนที่ไม่สร้างสรรค์และเป็นการต่อสู้กับปัญหาที่ไม่รู้จักจบสิ้นเมื่อบรรเทาความรุนแรงลงได้ระดับหนึ่ง สังคมก็มักจะหันเหไปส่งเสริมกระบวนการทำงานด้านอื่น ที่สร้างสรรค์และส่งผลกระทบต่อคุณภาพชีวิต

แต่อย่างไรก็ตามแม้จะเป็นกระบวนการทำงานเพียงชั่วระยะเวลาหนึ่งในการแก้ไขการแพร่ระบาดของยาเสพติด แต่กลับเป็นกระบวนการที่ก่อให้เกิดประโยชน์มหาศาลต่อระบบการตอบสนองการแก้ไขปัญหายาสังคม ไม่เพียงแต่การแก้ไขปัญหายาเสพติดเท่านั้นแต่สามารถกระบวนการต่างๆ ไปเชื่อมกับเรื่องงานชุมชนด้านอื่นๆ ได้อีก ซึ่งภายใต้การทำงานของเครือข่ายประชาคม ที่เกิดจากจิตสำนึกความเป็นหนึ่งเดียวในชุมชนไม่ว่าจะเป็นภาครัฐหรือภาคชุมชน ก็ทำให้เกิดโอกาสขึ้นในเครือข่ายชุมชน คือโอกาสในการเรียนรู้การทำงานด้วยศักยภาพการทำงานของเครือข่ายชุมชนเป็นศูนย์กลางโดยมีหน่วยงานภาครัฐเป็นหุ้นส่วนที่สำคัญคอยเติมในส่วนที่ขาด ซึ่งผลจากการเรียนรู้ดังกล่าวก่อให้เกิดทุนทางสังคมต่างๆ มากมายในเครือข่ายทั้งกระบวนการชุมชนเข้มแข็งในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เกิดแกนนำชุมชนในการแก้ไขปัญหายาเสพติด เกิดเครือข่ายพันธมิตรทั้งชุมชน ภาครัฐและพื้นที่ใกล้เคียง เกิดองค์ความรู้และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง ซึ่งทั้งถือว่าเป็นผลที่ได้จากการทำงานโดยเครือข่ายเอง และกลายเป็นทุนที่สำคัญในการขยับงานประเด็นต่อไป หรือกลายเป็นต้นทุนอย่างดีในการทำงานด้านการแก้ไขปัญหายาเสพติดในอนาคตและที่สำคัญเป็นต้นทางในการเชื่อมกับการพัฒนาสู่ชุมชนเข้มแข็งที่จะป้องกันปัญหาต่างๆ ที่จะเข้ามากระทบกับชุมชนไม่เพียงแค่ปัญหายาเสพติดเท่านั้น